ԱԶԳ
AZG
armenian newspaper

Օգոստոս 31, 1991,
Շաբաթ
Լույս է տեսնում շաբաթը 5 անգամ
Ա տարի, թիվ 57
գինը՝ 30 կ.

Հասցեն՝ Երևան 375010
Հանրապետության 47
Հեռախոս՝ 581841
Ֆաքս՝ 562941
Տելեքս՝ 243267 SULA SU

Ադրբեջանը հռչակում է տեսական անկախության վերականգնում

Օգոստոսի 30-ին Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի արտակարգ նստաշրջանը ընդունեց Ադրբեջանի տեսական անկախության վերականգնման մասին հռչակագիր (նկատի ունենալով 1918–20 թթ. Ադրբեջանական դեմոկրատական հանրապետության անկախության վերականգնումը):

Նստաշրջանը որոշում ընդունեց նաև չեղյալ համարել 1990 թ. հունվարին Բաքվում մտցված արտակարգ դրությունը: Այսպիսով, Ադրբեջանը դառնում է անկախություն հռչակած 6-րդ հանրապետությունը Խ. Միությունում հեղաշրջումից հետո և առաջինը՝ իսլամական հանրապետությունների մեջ, երկար ժամանակ որպես ամենից «օրինապահը» նկատվելուց հետո:

Ավելացնենք նաև, որ Նախիջևանի ինքնավար հանրապետությունը բնավ չի մտել 1918-20 թթ. Ադրբեջանի հանրապետության կազմի մեջ, իսկ Արցախը այդ թվականներին միջազգային փաստաթղթերում դիտվել է իբր «վիճելի տարածք»՝ հայ ազգաբնակչությամբ և տեղական ինքնակառավարման մարմիններով: ■

ՊԱԿ-ը պատրաստում է հայ-ազերի համաձայնության ծրար

Բակատինը պատասխանում է «Ազգ»-ի հարցին

Օգոստոսի 30-ին ԽՍՀՄ արտգործնախարարության մամլո կենտրոնում տեղի ունեցած մամլո ասուլիսում ԽՍՀՄ ՊԱԿ-ի նորընտիր նախագահ Վադիմ Բակատինը, պատասխանելով «Ազգ» թերթի թղթակցի հարցին, թե՝ *«Հայտնի է, որ ՊԱԿ-ը ազգամիջյան հարաբերություններում խաղացել է ապակայունացնող դեր և կայունացման ինչ ծրագիր կառաջարկի ՊԱԿ-ի նախագահը»*, Բակատինը պատասխանեց. *«Ես հիմար կլինեմ, եթե ասեմ, որ ազգամիջյան հարաբերությունները լուծելու մշակված ծրագիր ունեմ: Ես կարծում եմ, որ ազգամիջյան հարաբերությունները առաջին հերթին կկայունացնեն նրանք, ովքեր այդ հարաբերությունները սրել են իրար միջև, այսինքն՝ հանրապետությունների կառավարությունները ու ժողովուրդները: Ես չեմ կարող ասել, թե ՊԱԿ-ը դեր է խաղացել և չեմ կարող համաձայնվել ձեր տեսմանը: Չեմ կարծում, որ նման բան լիներ, թեև չի բացառվում նաև, որ ինչ-որ տեղ ինչ-որ ժամի ՊԱԿ-ը մասնակցել է: Եթե խոսենք հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի մասին, ապա ՊԱԿ-ը այս հարցում պատրաստում է համաձայնությունների մի ամբողջական ծրար, որը կօգնի երկու ինքնիշխան հանրապետությունների կառավարություններին պայմանավորվածության գալ: Եվ մենք, և պատգամավորները ակտիվորեն մասնակցում ենք ԽՍՀՄ նախագահի համապատասխան հրամանագրի նախապատրաստմանը, և այդ հարցի լուծման ճանապարհին երևում է ինչ-որ լույս: Մենք այդ հարցերով ակտիվորեն պետք է զբաղվենք»*:

Այնուհետև Բակատինը խոստովանեց, որ համաձայնվել է զբաղեցնել ՊԱԿ-ի նախագահի պաշտոնը, գիտակցելով երկրում ստեղծված ճգնաժամային իրավիճակը և անվտանգության մարմիններում բարեփոխումներ մտցնելու ձգտումը: ՊԱԿ-ի նախագահը նշեց նաև, որ իր աշխատանքում առաջնայինը պետք է լինի օրինականության հաստատումը և մարդու իրավունքների պաշտպանությունը, ՊԱԿ-ի մենաշնորհի ոչնչացումը, կառուցվածքային փոփոխությունների իրագործումը և պատմական նշանակություն ունեցող արխիվային նյութերի հրապարակումը:

Մոսկվա. մեր սեփ. թղթ. Դավիթ ՍՍՍՏՅԱՆ

Հերքվում են խորհրդային 30 դեսպաններին ետ կանչելու վերաբերյալ լուրերը

Երեսուն երկրներից դեսպաններին ետ կանչելու վերաբերյալ ավելի վաղ արված հայտարարությունների կապակցությամբ ԽՍՀՄ արտգործնախարարությունում մեր թղթակցին հայտնեցին, որ նման վճիռ չի կայացվել: Ներկա պահին Խ. Միությունում իսկապես գտնվում են մեծ թվով դիվանագետներ, որոնք ներկայացնում են ԽՍՀՄ-ը արտասահմանում, սակայն նրանց ներկայությունն այստեղ կապված է արձակուրդների կամ բուժման հետ:

Իրականում Մոսկվա են կանչվել չորս երկրների դեսպաններ, այդ թվում նաև Մեծ Բրիտանիայում ԽՍՀՄ դեսպան Լեոնիդ Զամյատինը, որի դիրքը հեղաշրջման կազմակերպիչների նկատմամբ դեսպանատան աշխատակիցների կողմից ենթարկվել էր քննադատության: Այնուհանդերձ, ինչպես նշեցին ԽՍՀՄ արտգործնախարարությունում, խոսքը գնում է դիվանագիտական առօրյայում ընդունված սովորական խորհրդակցությունների մասին, այդ թվում նաև Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Ջոն Մեյջորի ԽՍՀՄ կատարելիք այցի կապակցությամբ:

«ԻՖ»-ի թղթակցին ոչ պաշտոնական աղբյուրներից հաջողվեց իմանալ, որ խորհրդային պաշտոնական ներկայացուցիչների մի մեծ խմբի նկատմամբ իբր թե պատրաստվող «հետապնդումների» մասին լուրերը գալիս են Լեոնիդ Զամյատինից: ■

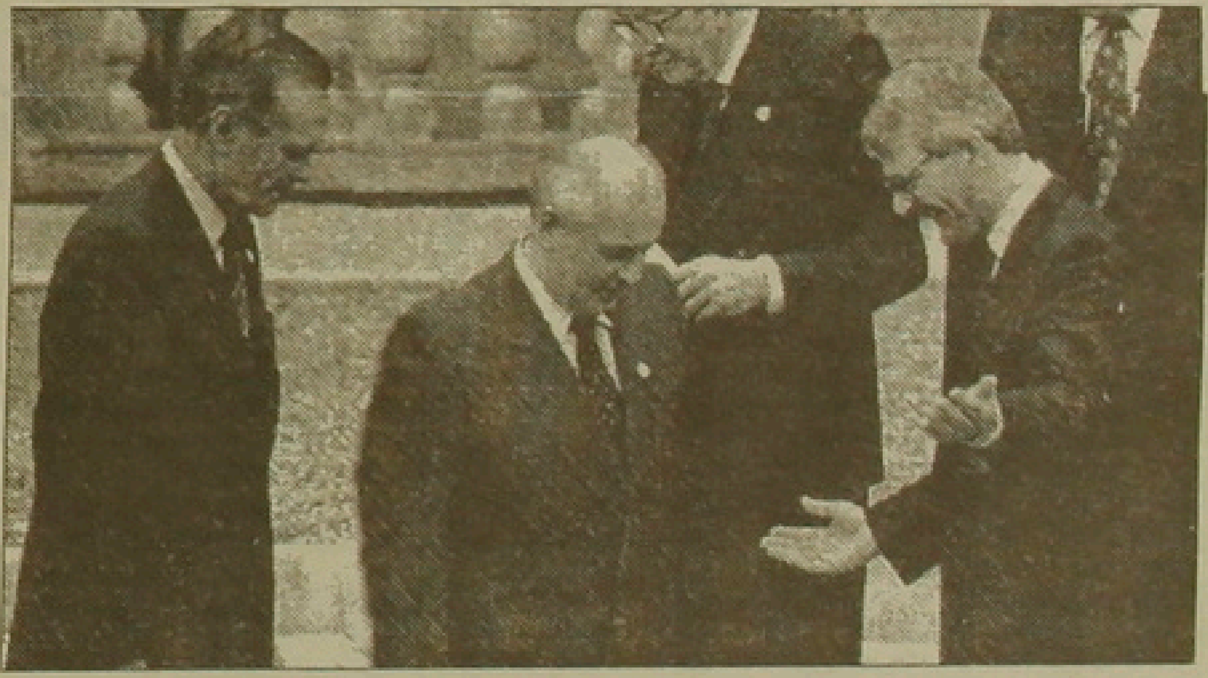

Հանրապետությունները ուղղակի օգնություն են ստանալու Արևմուտքից

Մ. Նահանգների նախագահն ու Բրիտանիայի վարչապետը երեկ առավոտյան հայտարարեցին իրենց նոր ծրագրի մասին, ըստ որի Խ. Միությանը տրվելիք սննդեղենի ու դեղորայքի նոր օգնությունները շրջանցելու են կենտրոնական իշխանություններին և ուղղակի տրվելու են հանրապետություններին: Ըստ նույն ծրագրի, հանձնարարականներ կտրվեն Միջազգային դրամական ֆոնդին (ՄԴՖ) և Համաշխարհային բանկին, որ արագացվեն վարկերի տրամադրումը Խ. Միությանը և լուրջ նկատառության վերցնեն 15 հանրապետություններից յուրաքանչյուրին առանձին անդամ ընդունելու հարցերը:

Այնուհանդերձ, նախագահ Բուշը և վարչապետ Մեյջորը վերապահ գտնվեցին Մոսկվային լայնածավալ օգնություն ցույց տալու առաջարկին, որի ջերմ կողմնակիցն են Ֆրանսիան, Գերմանիան և Իտալիան: Ըստ Մ. Նահանգների և Բրիտանիայի ղեկավարների, Խ. Միությունը դեռ պետք է ապացուցի, որ կողմնակից է տնտեսական արագ և արմատական փոփոխություններին: Նախորդ օրը Բուշը մերժել էր կոնգրեսմեն Ասպինի առաջարկը, որով նախատեսվում էր 1 միլիարդ դոլարով կրճատել պաշտպանության ծախսերը և այն տրամադրել Մոսկվային: Փոխարենը՝ նախագահը խոստացել էր սեպտեմբերի կեսերին Կոնգրեսում քննարկման դնել նոր օգնություն տրամադրելու մի ծրագիր:

Սակայն, դիտորդների կարծիքով, Բուշի և Մեյջորի վերապահության պատճառներից մեկն էլ դրամատների չկամությունն է որևէ վարկ տալու, նկատի ունենալով, որ նրանք Խ. Միության կարգավիճակը գտնում են ըստ անկայուն՝ դրամական լայնածավալ գործողություններ կատարելու համար:

Հիշեցնենք, որ երկուշաբթի օրը Եվրոպական 12 երկրները որոշել էին 285 միլիոն դոլարի սննդեղենի օգնություն և հավելյալ 570 միլիոն դոլարի վարկ տրամադրել Խ. Միությանը, մինչդեռ Ճապոնիայի վարչապետ Տոշիկի Կայֆուն մերժել էր 100 միլիոն դոլարից ավել տրամադրել:

Նշենք, որ սեպտեմբերի 1-ին աշխատանքային կարճ այցով Ջոն Մեյջորը կժամանի Մոսկվա՝ հանդիպելու Միխայիլ Գորբաչովին: ■

Ռուցկոյ-Նազարբաեւ համաձայնություն Ալմա-Աթայում

Ռուսաստանի դեմ Ուկրաինայից հետո «ըմբոստացած» երկրորդ հանրապետությունը Ղազախստանն էր, որի նախագահը՝ Նուրսուլթան Նազարբաևը հինգշաբթի օրը հայտարարել էր, որ քանի Ռուսաստանը հողային վերաձևումների հարց է դնում *«անջատողական տրամադրություններ ունեցող»* հանրապետությունների առջև, ապա ինքը, Ուկրաինայի օրինակով, իր վերահսկողության տակ է առնում հանրապետության տարածքում գտնվող ռազմական բոլոր բազաները ու շինությունները, ընդսմին՝ միջուկային զենքը:

Եվ ահա, ինչպես երկու օր առաջ Կիև էր շտապել, այնպես էլ երեկ Ալմա-Աթա հասավ Ռուցկոյը, որին հաջողվեց, ինչպես Կիևում, համաձայնության գալ Նազարբաևի հետ և հայտարարել, թե Ռուսաստանի և Ղազախստանի միջև հողային հարց գոյություն չունի: ■

Հարավսլավիայի միությունը փրկելու «վերջին առիթ»

Ըստ երկրի նախագահի՝ ազգությամբ խորվաթ Ստիպե Մեսիչի, Հարավսլավիայի միությունը փրկելու վերջին առիթը առաջիկա երեքշաբթի կայանալիք ժողովն է լինելու, որի ընթացքում դաշնակցային նախագահությունը քննարկելու է Եվրոպական համայնքի երկրների խաղաղության նոր առաջարկ-կոչը:

Զագրեբում կայացած մամլո ասուլիսի ընթացքում նա հայտարարեց, որ դաշնակցային բանակն արդեն դարձել է անկառավարելի:

Վերջին մեկ շաբաթվա ընթացքում Խորվաթիայում անընդմեջ շարունակվում են բախումները տեղի ազգային ջոկատների և բանակի միջև, որին օգնում են հանրապետության սերբ զինյալները: Միայն երեկ հրասայլերից և թնդանոթներից արձակված կրակից սպանվել են 25 մարդիկներ: ■

Չի բացառվում խռովության նոր փորձ

ԽՍՀՄ նախագահի խորհրդական Վալենտին Կարասյովը, որը հեղաշրջման օրերին կողրդինացնում էր նախագահական ապարատի Գորբաչովին հավատարիմ մնացած մասի ջանքերը, «ԻՖ»-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ մտահոգություն հայտնեց, որ ԽՍՀՄ ժողպատգամավորների արտակարգ համագումարում կարող է ձեռնարկվել սահմանադրական խռովության փորձ: Ի դեպ, դա կարող է տեղի ունենալ ինչպես Գորբաչովի, այնպես էլ Ելցինի խմբում: Այդ փորձը դատապարտված է, բայց կարող է երկրին մեծ վնաս հասցնել, ասաց Կարասյովը:

Նա հայտարարեց, որ ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի այժմյան նստաշրջանում շատ են Անատոլի Լուկյանովի համախոհները: ■

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Լեհաստանում, որպես հետևանք խորհրդարանի կոմունիստ անդամների, ինչպես նաև հանրապետության նախագահ Լեխ Վալենսայի քննադատությունների, վարչապետ Մելեցկու կառավարությունը երեկ իր հրաժարականը ներկայացրեց, 8 ամիս կառավարելուց հետո: Քննադատությունների գլխավոր պատճառը Լեհաստանի տնտեսությանը զարկ տալու և բյուջեային ճեղքվածքը հավասարակշռելու նպատակով կառավարության կատարած կրճատումներն էին սոցիալական ապահովության մարզին տրվող տեսական հասկացումներում:

Քրիստոնյա գեներալ Միշել Աունը, որ 10 ամիս ապաստանել էր Բեյրութի դեսպանատանը, երեկ հասավ Ֆրանսիա: Լիբանանի նախագահ Էլիաս Հրաուին նրձման առանձին հրամանագիր էր շնորհել ընբոստ գեներալին, պայմանով, որ նա 5 տարի չվերադառնա երկիր և այդ ընթացքում չզբաղվի քաղաքականությամբ: Ըստ չհաստատված լուրերի, գեներալ Աունը Բեյրութից հեռացել է սուզանավով, վախենալով վրեժխնդրությունից:

ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի կարծիքով, հինգշաբթի օրը իրաքյան ուժերի Քուվեյթի Բուբիյան կղզում հայտնվելը ամենայուրօք միջադեպ է Ծոցի պատերազմի ավարտից ի վեր: Ըստ Քուվեյթի, իրաքյան 80 զինվորներ անակնկալորեն հայտնվել են կղզում, մինչդեռ Բաղդադը հերքում է այդ լուրը: ■

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ադրբեջանի անկախության վերականգնման հռչակագրի ընդունումից հետո Լեռնային Ղարաբաղից ընտրված ԽՍՀՄ ժողպատգամավորներ Զորի Բալայանը, Բորիս Դադամյանը, Վահան Գաբրիելյանը և Հենրիկ Պողոսյանը երեկ, օգ. 30-ին հանդես եկան շտապ հաղորդագրությամբ, ուր ասվում է, թե՝ «Ստեղծված իրադրության մեջ ԼՂԻՄ-ից ընտրված ԽՍՀՄ ժողպատգամավորները հայտարարում են, որ ԼՂԻՄ-ը և Շահումյանի շրջանը ճանաչում են միայն ԽՍՀՄ և ՌՍՖՍՀ սահմանադրությունները, ԼՂԻՄ-ի և Շահումյանի շրջանի տարածքները համարում «Ադրբեջանի տեսական անկախության վերականգնման» հռչակագրից ազատ և դիմում ԽՍՀՄ նախագահ Մ. Գորբաչովին ու ՌՍՖՍՀ նախագահ Բ. Ելցինին՝ անհապաղ որոշում ընդունել ԼՂԻՄ-ին և Շահումյանի շրջանին հատուկ կարգավիճակ տալու և նրանց, որպես Ֆեդերացիայի ինքնուրույն սուբյեկտի, ԽՍՀ Միության կազմի մեջ մտցնելու մասին»: ■

digitised by A.R.A.R.@

Մամուլի ասուլիսի ավարտից հետո էլ դեռ երկար ժամանակ լրագրողները թույլ չէին տալիս Վազգեն Մանուկյանին հեռանալ՝ հարցերը բազմաթիվ էին: Նրանցից մեկն էլ հետեւյալն էր. «Դուք գո՞հ եք ավտոտրանսպորտի նախարար Հենրիկ Քոչինյանից: Կարծո՞ւմ եք, որ ճիշտ ընտրություն եք կատարել»: «Այո՛, լիովին»,- պատասխանեց վարչապետը:

– Եթե հնարավոր է, առանց համեստության, պատասխանեք Ձեր ո՞ր հատկությունների, արժանիքների համար նախարար նշանակվեցիք:

– Նախորդ նախարարներից միայն մեկն է մասնագետ եղել: Ես երկրորդն եմ: Վարչապետի հետ անձնական ծանոթություն, կամ... չեմ ունեցել:

Ավտոտրանսպորտի նախարարը «Իկարուսների» մրի, բենզինի, տաքսիների վարորդների թեյափողի եւ այլ խնդիրների մասին

– Խնդրում եմ համառոտ թվարկել նախարար նշանակվելուց հետո Ձեր կոնկրետ գործողությունները:

– Այս 10 ամսում դրանք հետեւյալն էին՝ ավտոտրանսպորտի համակարգում շատ ցածր մակարդակի վրա է, եւ այսօր էլ դեռ չի կանոնավորվել պահեստամասերի ստեղծման, ավտոմոբիլի տեխնիկական վիճակի գնահատման կազմակերպումը: Իմ գործողությունները նպատակաուղղված էին ավտոմոբիլները տեխնիկապես ոտքի կանգնեցնելուն: Այսօրվա դրությամբ մենք շուրջ 50 անուն դետալ, պահեստամաս ենք կարողանում արտադրել: Երկրորդը՝ մի քանի ուրիշ խոշոր նախարարությունների հետ միասին նախկինում գոյություն չունեցող տրանսպորտային սխեմայի ստեղծումն էր: Դա հնարավորություն է տալիս եղած շարժակազմի ավելի քիչ թվաքանակի միջոցով փոխադրումներ կատարել: Ես համարձակորեն ասում եմ, որ Երեւանում տրանսպորտային սպասարկումը մի քիչ բարելավվել է...

– Ես, որպես ուղեւոր, այդպես չեմ կարծում:

– Մենք չենք էլ կարող այս պահին լավ սպասարկում ապահովել: Յոթ ամսվա ընթացքում ոչ մի «Իկարուս» ավտոբուս չենք ստացել՝ պետք է ստանայինք 40-50-ը: Հունգարացիները մեզ առաջարկում են յուրաքանչյուր ավտոբուսը գնել 72 հազար դոլլարով, այսինքն 2.5 միլիոն ռուբլով...

– «Իկարուսների» հետ կապված մի շատ հին խնդիր էլ կա՝ մթնոլորտի աղտոտվածության գործում դրանց «մասնաբաժնի» մասին է խոսքը, որը պայմանավորված էր մաքրող սարքավորումների բացակայել լինելու հանգամանքով: Մի՞թե հնարավոր չէ այդ ավտոբուսները գոնե գազով աշխատեցնել, որը գոյապահպանական տեսակետից առավել նախընտրելի է:

– Գազով են աշխատում տաքսիների մոտ երկու երրորդը, «ԼԱԶ» մակնիշի 90 ավտոբուսները: «Իկարուսները» փորձեցին գազով աշխատեցնել, բայց... Հիմա դիզելային վառելիքը ավելի հեշտ է ծախվում:

«Իկարուսը» բավականին մուր է թողնում, բայց այն ավելի պակաս վնասակար պղտորություն ունի, քան բենզինի արտանետումները, որոնք աչքի համար անտեսանելի են, սակայն շատ ավելի վտանգավոր: Մրի դեմն առնելու երկու ճանապարհ կա՝ նորմալ վառելիք եւ նորմալ սարքավորումներ: Ոչ մեկը մեզնից բացարձակապես կախված չէ՝ ինչ ունենում, այն էլ օգտագործում ենք:

Բայց հիմա մոտ 200 տաքսիների շահագործման փորձարկում է ընթանում: Մենք յուղերի հետ լցանյութեր, հավելանյութեր ենք ավելացնում, որը բերում է արտանետված գազերի մեջ թունավոր նյութերի 10-12 տոկոսի կրճատման: Սա մեզ վրա բավականին թանկ է նստում, բայց [illegible] այդ քայլին կգնանք:

– Այսօրվա դրությամբ Երեւանի մեքենաշարժական տրանսպորտի բաժինը ինչքա՞ն է: Պետական նախկին [illegible] 60 տոկոս, որին այժմ էլ հավատ չէին ընծայում:

– Դա էր ընթացքը: [illegible] ... 17 տոկոսը միայն: [illegible]

նախարարությունը չէ...

– Խոսքն անձնական օգտագործման ավտոմեքենաների մասի՞ն է:

– Եւ դրանց, եւ պետական համակարգի օղակներում գործող մեքենաների:

– Ուրիշ էլ ի՞նչ մտահոգություններ ունի ավտոտրանսպորտի նախարարը:

– Վառելիքի պակասն է, որ ստիպում է միայն իրենով զբաղվել:

– Տրանսպորտի համակարգի աշխատողների գործադուլները բազմաթիվ էին այս 10 ամիսների ընթացքում: Վերջինը, կարծեմ, տաքսապարկերի վարորդների գործադուլն էր, որով նրանք բողոքում էին վճարի կրկնակի բարձրացման դեմ, որին գումարվում էր 5 տոկոսի հարկը: Ձեր այդ միջոցառման հետեւանքով վարորդները եռակի, քառակի բարձրացրեցին գները՝ հօգուտ թեյափողերի:

– Ենթադրվում էր, որ դժգոհություններ կլինեն: Բայց եկեք հաշվենք: Գինը պե՞տք է կատարված ծախսին համեմատական լինի: Հունվարի 1-ից հետո «ԳԱԶ 24-10», «24-17» մեքենաների գները երեք ու կես անգամ բարձրացան: Շարժիչների համար օգտագործվող յուղի գինը մեծացել է 6 անգամ: Ավտոմոբիլի համար օգտագործվող մեկ դողը 57-ից դարձել է 320 ռուբլի: Բոլոր պահեստամասերի գները 3-4 անգամ ավելացել են: Մի խոսքով՝ այս ամենի հետեւանքով ուղեւորի փոխադրումը կիլոմետրը 25-28 կոպեկ է արժենում, մենք 40 ենք վերցնում, որովհետեւ նաեւ այլ ծախսեր կան՝ վարորդի աշխատավարձ եւ այլն: Օգուտները խիստ չնչին են: Այսօր արդեն հարց է առաջանում, որ սխալվել ենք՝ պետք է կիլոմետրի գինը 50 կոպեկ սահմանեինք: Նոր ավելացումներ էլ կան: Բենզինի պետական գինը 15 կոպեկ է, բայց այս 10 ամսվա ընթացքում անհրաժեշտ բենզինի միջին հաշվով 40-50 տոկոսն ենք ստացել: Մնացածը շուկայական գներով ենք ձեռք բերել՝ 1ռ. 5 կոպեկով: Յուրաքանչյուր լիտրի մեջ կորցրած 90 կոպեկը պետք է ինչ-որ ձեւով փոխհատուցվե՞ր:

– Ինչքա՞ն է վարորդների միջին աշխատավարձը:

– Հիմա միջին աշխատավարձը կազմում է 200-240 ռուբլի: Մենք նրանց զրկեցինք վճարից կրճատեցինք շրջանառության հարկի 5 տոկոսի բաժինը:

Վարորդները դժգոհում էին նաեւ, որ երբ գինը կրկնակի բարձրանում է, պետք է բարձրանան նաեւ աշխատավարձերը: Ես պատրաստ էի, բայց որտեղի՞ց: Ծախսերը շատացել են ու եթե դեռ վարորդների աշխատավարձն էլ բարձրացնենք... Նրանք թեյավարձն էլ կգումարեն իրենց աշխատավարձին...

Հարցազրույցը վարեց ՄՆՁԱ ԽԻՐԱՅԵԼՅԱՆԸ

Դպրոցը նոր ուսումնական տարում

Սկսվում է նոր ուսումնական տարին: Ի՞նչ անակնկալներ են սպասվում այս տարի ուսուցչին, աշակերտին: Մեր զրուցակիցն է լուսավորության նախարար, տեխնիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Արեգ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԸ:

– Կրթական համակարգում կատարված ամենամեծ փոփոխությունը մեր դպրոցների հայկականացումն է: Կատարված են անհրաժեշտ նախապատրաստական աշխատանքներ. մեծ արագությամբ ու դժվարությամբ տպագրել ենք լրացուցիչ դասագրքեր, կատարել դասաբաշխումներ:

Այսօր արդեն լրիվ վերափոխվել են պատմության առարկաները: Վերացել է «ԽՍՀՄ պատմություն» առարկան: Ռուսաստանի պատմությունը որպես լիարժեք մաս ներմուծվել է «Համաշխարհային պատմություն» առարկայի մեջ: Կազմված են նոր ծրագրեր այս եւ «Հայ ժողովրդի պատմություն» առարկաների համար, որոնցով կդասավանդվի սեպտեմբերի 1-ից: Երրորդ պատմական առարկան՝ «Հարակից երկրների պատմությունը», բացարձակապես նորույթ է մեր դպրոցներում: Դասագիրքը պատրաստվում է, եւ հունվարից այն կդասավանդվի դպրոցներում:

Նոր ծրագրերում առաջարկվում են եղած հին դասագրքերից վերցնել այն նյութերը, որոնք կարելի է օգտագործել: Բացի այդ, առաջարկվում են բազմաթիվ գրքեր, որոնք կարող են օգտագործվել իբրեւ ուսումնական ձեռնարկներ: Այդ գրքերի մի մասը մեր ժողովուրդն արդեն ընդունել է: Խոսքը Ռ. Իշխանյանի «Պատկերազարդ պատմություն հայոց», Խորենացու «Հայոց պատմություն» գրքի մասին է: Վերջինս շուրջ 1500 տարի դասագիրք է եղել մեր ժողովրդի համար:

Անխտիր վերանայվել են բոլոր առարկաների ծրագրերը: Բայց այստեղ լուրջ փոփոխություններ չեն կատարվել:

Պատրաստեց
Մանիկ ՀԱԿՈԲՋԱՆՅԱՆԸ

Արեւելյան մարտաձեւերի վարպետը Հայաստանում

Երկար տարիներ ԱՄՆ-ում է ապրում մեր հայրենակից, այժմ կունգ-ֆուի միջազգային կարգի վարպետ, վարպետության սեւ գոտու 6-րդ դանի ներկայացուցիչ, կունգ-ֆուի **«Թոյ Լի Հոյ Ֆութ Հանգար»** համակարգի լոսանջելեսյան դպրոցի տնօրեն եւ մարզիչ Վարուժան Աստոյանը: Նրա հետ զրույցն, անշուշտ, կհետաքրքրի շատերին:

– Պարոն Աստոյան, արեւելյան մարտաձեւերն այսօր մեծ հետաքրքրություն են առաջացնում նաեւ Հայաստանում: Ի՞նչ է իրենից ներկայացնում կունգ-ֆուն:

– Արդեն տասներեք տարի է, ինչ ապրում եմ Միացյալ Նահանգներում: Այդ տարիների ընթացքում զբաղվել եմ չինական ռազմական կունգ-ֆուի մի տեսակով, որը հինգ ընտանիքների միացյալ համակարգ է եւ թե ԱՄՆ-ում, թե Չինաստանում համարվում է ամենաարդյունավետ եւ պրակտիկ կռվելաձեւը: Ամերիկայում շուրջ 50 տարի գոյություն ունեն կարատեն, կունգ-ֆուն, ջիու-ջի-ցուն եւ այլն: Ընդհանրապես արեւելյան մարտաձեւերը ծագել են Չինաստանում, որտեղ մեզանից շուրջ 3000 տարի առաջ դրանք մշակվել են: Այդ մարտաձեւերը հետագայում համակարգվել են հնդիկ բուդդայական Բոդհիդհարմայի կողմից, ստեղծվել են կունգ-ֆուի 100-ից ավելի տեսակներ: Քունգ-Ֆու բառը նշանակում է վարպետ, մի գործի գիտակ: Այն Միացյալ Նահանգներում մեծ տարածում գտավ անցյալ դարավերջին: Անդրադառնալով կունգ-ֆուին, ասեմ, որ այն շուրջ 150 տարի իմ հանգուցյալ մեծ վարպետ Ջիմի Վուի (Չեն Սու Դակ) ընտանիքի մենաշնորհն է եղել Հարավային Չինաստանի Հոնան գավառում: Համակարգը սկսվում է բուդդայական տաճարում ավելի քան 1500 տարի առաջ գրված մի բռնձաքերք գրքից: Մարտաձեւն, ինչպես նշեցի, ընդգրկում է հինգ ընտանիքների համակարգեր՝ Հոյ, Թոյ, Լի, Ֆութ, Հանգար: Տարբեր չինական ռազմաշունչ ու շատ հայտնի ընտանիքների համակարգեր են, որ ամփոփվել են մի ընդհանուր համակարգի մեջ վերոհիշյալ Ջիմի Վուի պապի կողմից՝ ստանալով սան-սաո անունը, որ նշանակում է ցրել, ոչնչացնել: Այս մարտաձեւն այժմ Միացյալ Նահանգներում համարվում է ամենաարդյունավետը: Չինական գրականության մեջ այն անվանվում է գաղտնի արվեստ, քանի որ այն ընդգրկում է գաղտնիքներ, որոնք բացակայում են այլ մարտաձեւերում:

– Ինչպե՞ս սկսեցիք զբաղվել արեւելյան մարտաձեւերով եւ ի՞նչ նպատակով:

– Դեռ Հայաստանում ապրելու տարիներին սիրում էի սպորտը, զբաղվում էի բոքսով, զինծառայության տարիներին տիրապետեցի ռազմական սամբոյին: Կալիֆոռնիան համարվում է արեւելյան մարտաձեւերի կենտրոնը Միացյալ Նահանգներում: Այլ կերպ ասած, մեծ էր ընտրության հնարավորությունը: Գտա, որ կունգ-ֆուն ամենաարդյունավետ մարտաձեւն է: 13 տարի անընդմեջ պարապեցի Ջիմի Վուի դպրոցում, զուգահեռաբար տիրապետեցի նաեւ թայլանդական ոտքով բոքսին, որը, լինելով շատ պարզունակ, համարվում է ամենադաժան մարտաձեւը: 13 տարվա ընթացքում ունեցել եմ հազարավոր հանդիպումներ, հարյուրավոր մրցույթների եմ մասնակցել եւ միջազգային կունգ-ֆու ասոցիացիայի կողմից ստացել եմ սեւ գոտու վեցերորդ դան:

– Ընդհանրապես ի՞նչ աստիճաններ կան մարտաձեւում:

– Ընդհանրապես դաները սեւ գոտու տարբեր աստիճաններն են: Մինչեւ սեւ գոտին կան տարբեր գոտիներ (տարբեր համակարգերում՝ տարբեր)՝ սպիտակ, դեղին, կանաչ, շագանակագույն, նաեւ կանաչի եւ շագանակագույնի աստիճաններ, ապա սեւ գոտին: Սեւ գոտի ունեցողները համարվում են արդեն մասնագետ, որը կարող է դպրոց ունենալ եւ դիմել ինքնապաշտպանության բոլոր դեպքերում: Սեւ գոտին ունի յոթ աստիճան (դան): Ես ստացել եմ արդեն 6-րդ դանը, իսկ դրանից առաջ, հատուկ դռնփակ ու շատ խիստ վեցամսյա դասընթացներից հետո, ստացել եմ միջազգային կարգի մարզիչի կոչում:

– Բացի ձեր տիրապետած մարտաձեւից, ուրիշ ինչ մարտաձեւեր են տարածված Միացյալ Նահանգներում եւ ի՞նչ նպատակների են ծառայում:

– Բոլոր արեւելյան մարտաձեւերից, նկատի ունեմ չինական, ճապոնական եւ կորեական, որոնց հիմքը Չինաստանն է, լայն տարածում ունի կարատեն, որ նշանակում է մերկ ձեռք: Նախկինում դա չինական բառ է եղել, որ նշանակել է չինական բռունցք: Թայ կուան դո, որ կորեական կարատեն է, նշանակում է հարվածել ձեռքով եւ հարվածել ոտքով: Կա կորեական մի այլ մարտաձեւ, որ կոչվում է թանկ սու դո՝ չինական բռունցք: Այս բոլորի նպատակը եղել է պասիվ ինքնապաշտպանությունը: Իսկ համակարգը, որով ես պարապում եմ, չինական հատուկ բանակների համար է նախատեսված եղել՝ կայսեր թիկնապահի գնդի համար, որն ունեցել է նաեւ հարձակողական նպատակ, ի տարբերություն շատ համակարգերի, որոնցով զբաղվել են բուդդայական քրմերը Շաուլին մենաստանում: Իսկ Հոյ, Թոյ, Լի, Ֆութ, Հանգար համակարգը զուտ ռազմական նշանակություն է ունեցել: Իմ տեսած բոլոր համակարգերում իմ նախընտրած մարտաձեւը գործնական առումով գերազանցում է բոլորին, հակառակ դեպքում ես հինգ րոպե անգամ չէի տրամադրի դրան: Եթե ես այն կիրառեմ որպես մարզաձեւ, ապա դրա 90 տոկոսը պետք չկիրառեմ, այսինքն նրա արդյունավետությունը 90 տոկոսով պետք է պակասի, հետեւապես սպորտի վերածել այդ համակարգը՝ նշանակում է մեռցնել նրա լավագույն տեխնիկան: Կռիվը դեռեւս սպորտ չէ: Առաջին հայացքից կարող է թվալ, թե սա ինքնանպատակ մի ձեռնարկում է, որին ես նվիրել եմ 13 տարի եւ գրեթե ամեն օր, զրկվելով անձնական ինչ-ինչ հաճույքներից: Եթե անգամ չօգտագործես էլ գործնական կյանքում, ապա որպես մարդ ֆիզիկապես լավ վիճակում ես գտնվում, տալիս է ինքնավստահություն: Նաեւ դաստիարակում է կամային մեծ հատկություններ, իսկ կյանքն ան-

կանխատեսելի է, եւ մարդը միշտ պետք է պատրաստ լինի ոչ միայն ինքնապաշտպանության, այլ նաեւ թույլին պաշտպանելու:

– Գալով եւ ծանոթանալով ստեղծված արեւելյան մարտաձեւերի դպրոցների հետ, ինչ կարծիք կազմեցիք:

– Դեռ Լոս Անջելեսում ես լսել էի, որ Հայաստանում մեծ հետաքրքրություն կա արեւելյան մարտաձեւերի հանդեպ՝ կարատեի ու շուի, որը հիմնականում սխալ է արտասանվում: Սակայն գալով Հայաստան՝ տեսա, որ շատ ինքնուս մարդիկ դպրոցներ են բացել եւ ամենակարեւորը, սնկի նման բացվում են նոր դպրոցներ: Ասեմ, որ ինքնակոչ մարզիչներ ունենալով, դժվար թե հնարավոր լինի ինչ-որ լուրջ բանի հասնել: Պահպանվում է արտաքին կեղեւը, չիմանալով մարտաձեւի բուն էությունը: Օրինակ, ամերիկացին, լինելով շատ գործնական, երբեք ժամանակ չի կորցնում մի բանի վրա, որը արդյունք չունի: Կարատեի, նույնիսկ կունգ-ֆուի որոշ ձեւեր, որոնք թատերական-դեկորատիվ բնույթ ունեն, դուրս մնացին կիրառությունից, պահպանվել է հիմնականում կոնտակտ-կարատեն, թայլանդական բոքսը (ոտքով) եւ մարտական կունգ-ֆուն: Գտնում եմ, որ ավելի լավ է սկզբից ճիշտ հիմքերի վրա դնել ուսուցումը եւ ժողովրդի մեջ սխալ պատրանք չստեղծել: Թերի գիտելիքներն ավելի վտանգավոր են, քան ընդհանրապես չիմանալը: Տեսա հեռուստատեսային հաղորդումները, որտեղ, ինչ խոսք, ցուցադրվող մարտաձեւերը վաղուց հնացած են, որը կարող է կեղծ ու խաբուսիկ ինքնավստահություն ներշնչել մարդու: Ինձ հատկապես շատ զարմացրեց, որ չափազանց մեծ ուշադրություն է դարձվում ճապոնական տերմինների արտասանմանը: Հարվածը հարված է՝ ինչ լեզվով էլ ասես: Այդ ավելորդ բեմականացումը ոչ մի միտք չունի: Ամերիկացիները, օրինակ, երբեք իրենց նեղություն չեն պատճառի ճապոնական անհասկանալի տերմիններ սերտելով: Ավելի գործնական է ժամանակը տրամադրել տեխնիկական բուն ձեւերի ուսուցմանը: Սա էր իմ առաջին տպավորությունը: Կուզենամ, որ Հայաստանում այս մարտաձեւերը ուսուցանվեն ճիշտ կերպով, ավելի արդյունավետ ու բանիմաց ձեւով: Ֆիլմերի ֆանտաստիկ պատկերները շատ հեռու են իրական մարտաձեւերից եւ պետք չէ մոլորության մեջ ընկնել:

– Ունե՞ք որոշակի նպատակներ Հայաստանում:

– Երեւան գալով, նպատակ ունեմ հնարավորին չափ աջակցություն ցույց տալ ստեղծվող դպրոցներին: Իսկ գալով իմ բուն մարտաձեւին, կրկնում եմ, որ սա ինքնանպատակ մարտաձեւ չէ, իր սկզբնավորումից ի վեր այն նախատեսված էր հատուկ բանակների մարզման համար: Պատրաստ եմ օգնության իմ մասը բերել Հայաստանին որպես մասնագետ:

Զրույցը վարեց Վանուհի ԲԴՈՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

Հայաստանը կապեր է հաստատում արաբական երկրների հետ

Ինչպես հաղորդել էինք մեր նախորդ համարներում, օգոստոսի 14-ից 21-ը Լիբանանում էին գտնվում Հայաստանի խորհրդարանի անդամներ Էդվարդ ԵԳՈՐՅԱՆԸ եւ Արոս ՌՍԿԱՆՅԱՆԸ: Նրանք մի շարք հանդիպումներ ունեցան Լիբանանի պետական բարձր շրջանակների, մամուլի ներկայացուցիչների եւ հայ համայնքի հետ: Վերադարձից հետո մեր թղթակից Գուրգեն ԽԱԺԱԿՅԱՆԸ հանդիպեց նրանց եւ խնդրեց կիսել տպավորությունները:

ԹՂԹԱԿԻՑ.- Որո՞նք էին ձեր այցի նպատակները:

Ա. ՌՍԿԱՆՅԱՆ.- Նպատակները երկուսն էին. մեկը՝ ծանոթանալ լիբանանահայ համայնքի հետ եւ հաղորդել Հայաստանի Հանրապետության ղեկավարության տեսակետները: Լիբանանահայության մեջ ուժեղ է կուսակցական բաժանումը, դրա համար կարեւոր գտանք ծանոթացնել մեր տեսակետներին ոչ միայն մեզ հրավիրած Թեքեյան մշակութային միությանը եւ ՌԱԿ-ին, այլեւ ամբողջ համայնքին: Երկրորդ հիմնական խնդիրն էր հանդիպումներ ունենալ Լիբանանի ղեկավարության հետ: Մեզ ընդունեցին խորհրդարանի նախագահ Հյուսեյն Հյուսեյնին եւ արտաքին գործերի նախարար Ֆարես Բուեզը: Դա առաջին կարեւոր քայլն էր հետագայում երկխոսությունը շարունակելու համար:

Է. ԵԳՈՐՅԱՆ.- Գլխավոր մտահոգություններից մեկն այն էր, որ բավականին լուրջ աշխատանքներ տանելով պետական հարաբերություններ հաստատելու համար եվրոպական երկրների (Ֆրանսիա, Իտալիա) եւ ԱՄՆ-ի հետ, մենք մի տեսակ «մոռանում ենք» մեր շրջանը, որի կարեւորագույն մասերից մեկն է Մերձավոր Արեւելքը:

Շատ կարեւոր եմ համարում, որ պետական շփումներ են սկսում զարգանալ նաեւ Մերձավոր Արեւելքում: Կարծում եմ, որ այս սկիզբը կունենա իր արդյունավետ շարունակությունը: Սա առաջին:

Երկրորդ: Պետական հարաբերություններ հաստատելու ժամանակ սփյուռքը կարող է մեծ դեր խաղալ: Այն երկրները, որտեղ կա խոշոր հայ համայնք, ձգտում ունեն պետական մակարդակի հարաբերություններ հաստատել Հայաստանի հետ: Այդ իմաստով խիստ կարեւոր է Սփյուռքի վերաբերմունքը Հայաստանի Հանրապետությանը, նրա քաղաքականությանը:

ԹՂԹ.- Ի՞նչ տպավորություն ստացաք լիբանանյան ղեկավարության հետ հանդիպումներից:

Ա. Ռ.- Հավանություն էին տալիս մեր դիրքին, իրենց պատրաստակամությունը հայտնում ընդունելու ազատության այն ձգտումը, որ ցուցաբերում է Հայաստանը, միեւնույն ժամանակ նշելով, որ իրենք շահագրգռված են, որ Հայաստանի անկախության ընթացքը ակամա հնարավորություն չտա ԽՍՀՄ-ի հետադիմական ուժերին ապակայունացնել իրավիճակը երկրում: Մենք հավաստեցինք, որ ձգտում ենք բոլոր հարցերը լուծել քաղաքակիրթ, օրինական ճանապարհով, եւ ինքներս էլ աշխատում ենք նպաստել կայունության պահպանմանը ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ ընդհանրապես ԽՍՀՄ-ում:

Եւ իրոք, Խ. Միությունում իրադրության հետագա զարգացումը ցույց տվեց, որ նախարարի այդ կասկածները անհիմն չէին, թեեւ այստեղ, իհարկե, պատճառը Հայաստանը չէր:

Խորհրդարանի նախագահ Հյուսեյն Հյուսեյնիի հետ հանդիպման ժամանակ մենք կրկնեցինք մեր խնդրանքը՝ դիտորդներ ուղարկել սեպտեմբերի 21-ի հանրաքվեին եւ հաղորդեցինք Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի՝ Հայաստան այցելելու հրավերը խորհրդարանի նախագահին: Լիբանանի ղեկավարությունը շահագրգռվածություն հայտնեց, որ փոխադարձ հարաբերություններ հաստատվեն ոչ միայն Լիբանանի, այլ նաեւ արաբական այլ երկրների հետ: Սա շատ կարեւոր է, քանզի մեր հարեւանները հարավում չեն սահմանափակվում սոսկ Թուրքիայով եւ Իրանով: Ամբողջ շրջանն այստեղ փոխհավասարակշռված նշանակություն ունի, եւ երբ մենք կարողանանք հարաբերություններ հաստատել արաբական տարբեր երկրների հետ, որտեղ կան կուռ հայ համայնքներ, ապա դա կնպաստի արտաքին աշխարհի հետ Հայաստանի կապերի սերտացմանը:

ԹՂԹ.- Ինչպիսի՞ մթնոլորտ էր տիրում Լիբանանում ԽՍՀՄ-ում հեղաշրջման օրերին:

Ա. Ռ.- Պետք է ասել, որ հեղաշրջման լուրը ընդունվեց լարված, զուսպ անհանգստությամբ:

Լիբանանցի պաշտոնյաների մտահոգությունը այդ օրերին առաջին հերթին կապված էր նրա հետ, որ Մերձավոր Արեւելքի իրավիճակը կարող է փոխվել: Մամլո ասուլիսներում արաբական թերթերի ներկայացուցիչներին շատ էր հետաքրքրում մեր կարծիքը այն մասին, թե արդյոք ի՞նչ չափով կազդի այս հեղաշրջումը միջազգային իրավիճակի վրա, հատկապես Մերձավոր Արեւելքում:

Լիբանանահայությունը խիստ անհանգստացած էր: Մենք ասացինք, որ այս դեպքերը ժամանակավոր բնույթ են կրում, որ վաղ թե ուշ դեմոկրատական երկրում կվերականգնվի եւ Հայաստանը, ինչ էլ լինի, չի շեղվի իր ուղուց:

Այստեղ չափազանց կարեւոր եմ համարում հետեւյալը: Այս հանդիպումները մեզ հնարավորություն տվեցին առնվազն ՌԱԿ-ի լիբանանյան շրջանակներին ներկայացնել Հայաստանի իշխանությունների, նաեւ ՀՀՇ-ի գաղափարախոսությունը, եւ պիտի ասեմ, որ այն ջերմ ընդունելություն գտավ: Ո՞րն է դրա պատճառը: Այն, որ այսօր Հայաստանում աննախադեպ իրավիճակ է ստեղծվել ՌԱԿ-ի համար: Այդ կուսակցությունը, որն անընդհատ նպատակ է ունեցել համագործակցել Հայաստանի իշխանությունների հետ ինչ-որ ձեւով հայրենիքին օգտակար լինելու համար, այսօր առաջին անգամ առնչվում է այնպիսի իշխանությունների հետ, որոնց վարած քաղաքականությունը բավականին մոտ է ՌԱԿ-ի գաղափարախոսությանը, հատկապես տնտեսության ոլորտում: ՌԱԿ-ի անդամներն ու համակիրները շատ խանդավառված էին դրանով: Կարծում եմ, որ այստեղ համագործակցության մեծ հեռանկարներ կան:

ԹՂԹ.- Ընդհանուր առմամբ ի՞նչ տպավորություն թողեց ձեզ վրա հայ համայնքը:

Ա. Ռ.- Մեծ ցավ պատճառեց այն հանգամանքը, որ հայ համայնքի որոշ կուսակցական շրջանակներ ցանկություն չունեցան երկխոսության մեջ մտնել մեզ հետ: Ամենացավալին սա էր: Մարդիկ թերի պատկերացում ունեն Հայաստանում այսօր տեղի ունեցող իրադարձությունների մասին: Նույնիսկ մի տարօրինակ բան պատահեց. ինձ մոտեցավ համայնքային թերթի խմբագիրը եւ ասաց. «Դուք շատ լավ ելույթ ունեցաք: Ուրախ կլինենք, եթե ձեր տեսակետները լինեին Հայաստանի այսօրվա իշխանություններինը»:

Եւ ստիպված էինք իսկույն պաշտոնապես հայտարարել պարոնին, որ մենք որպես Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահության անդամներ, արտահայտում ենք Հայաստանի իշխանությունների հենց պաշտոնական տեսակետը:

Է. Ե.- Լիբանանում վատ է ներկայացվում մեր քաղաքականությունը, նաեւ հայ մամուլի միջոցով: Որպես օրինակ կարող եմ բերել ՀՀԴ «Ազդակ» թերթը, որի էջերում Հայաստանի ներկայիս իշխանությունների քաղաքականությունը խեղաթյուրվում է: Ըստ իս, դա արվում է միտումնավոր, մի նպատակով՝ խափանել Հայաստանի պետական կապերի հաստատումը օտար երկրների հետ:

Ինչպե՞ս գնահատել այն փաստը, երբ Լիբանանի խորհրդարանի նախագահ Հյուսեյնին միջնորդում է, որ մենք հանդիպենք խորհրդարանի հայազգի պատգամավորների հետ, որոնք ՀՀԴ անդամներ են, իսկ հանդիպումը տեղի չի ունենում: Փաստորեն, դա նշանակում է, որ նրանք դեմ են պետական մակարդակով Հայաստանի շփումներին: Ուրիշ ինչպե՞ս կարելի է դա հասկանալ: Մի մտավախություն էլ կա:

Հայաստանի անկախացման դեպքում արտերկրում կբացվեն հայկական ներկայացուցչություններ եւ դեսպանատներ: Հաշվի առնելով, որ սփյուռքահայության մեծամասնությունը անկուսակցականներ են, այդ պարագաներում մեր դեսպանատները մեծ ազդեցություն կունենան հայության վրա, ինչը կթուլացնի կուսակցությունների դիրքը: Դրանից է բխում այն մտայնությունը, որով փորձ է արվում պահպանել իշխանությունը սփյուռքում, Հայաստանի Հանրապետությունը «հանձնելով» Խորհրդային Միությանը:

Դրանով եմ բացատրում, մասնավորապես, ՀՀԴ-ի ցանկությունը՝ տեսնել Հայաստանը ԽՍՀՄ կազմում:

Ցավոք, ոչ մամլո ասուլիսում, ուր ներկա էին արաբական խոշոր թերթերի ներկայացուցիչները, ոչ էլ հայության լայն զանգվածների հետ մեր հանդիպումներին ներկա չէին ո՛չ դաշնակցականները, ո՛չ էլ հնչակյանները:

Եւ այս ֆոնի վրա վառ կերպով երեւաց այն ազգանպաստ գործը, որ կատարել էին ռամկավարները Հայաստան-Լիբանան պետական կապերի հաստատման գործում: Կարծում եմ, որ ցանկացած սփյուռքահայ համայնք, կազմակերպություն պիտի գործի այդ կերպ:

**ԹՂԹ.- Դուք հանդիպումներ ունեցա
Լիբանանի հայ հոգեւորականության ղեկա
վարների հետ: Ի՞նչ կասեիք այդ հանդի
պումների մասին: Եւ մի այլ փոքր հար
որը կապված է նախորդի հետ:**

**Այսօր թե կրոնական, թե աշխարհիկ
բոլ շրջանակներում տարածված է «Մ
ազգ, մեկ ազգային եկեղեցի» կարգախո
Ձե՞ք կարծում արդյոք, որ եկեղեցակ
տարբեր հարանվանությունների գոյությու
հայության մեջ այնքան էլ չի նպաստո
սփյուռքահայության միասնությանը:**

Է. Ե.- Պատասխանեմ սկզբից երկրո
հարցին: Այն բանի մեջ, որ գոյություն
նեն հայ մի քանի եկեղեցիներ, լուրջ խն
դիր չեմ տեսնում: Կարեւորն այստեղ այն
որ եկեղեցիները վեր կանգնած լինեն կ
սակցություններից, եւ կուսակցություննե
էլ չփորձեն օգտագործել եկեղեցիները
րենց քաղաքական ազդեցությունը մեծա
նելու համար:

Բոլոր երեք առաջնորդներն էլ՝ Մեծ
Տանն Կիլիկիո կաթողիկոս Գարեգին Բ
Կաթողիկե Հայոց պատրիարք-կաթողիկ
Պետրոս ԺԸ Գասպարյանը, Հայ Ավետ
րանական համայնքի պետ վերապատվ
Աբրահամ Սարգիսյանը, դրական տպավ
րություն թողեցին մեզ վրա:

Նույնն էլ պիտի ասեմ ՌԱԿ-ի մասի
Սկզբում ռամկավարների մոտ էլ կայի
ինչ-ինչ հարցեր, մտավախություններ, բա
մեր հանգամանալից բացատրություններ
հետո ամեն ինչ իր տեղն ընկավ:

Մի բանի մասին էլ կուզեի խոսել: Մ
շարժման հենց սկզբից գտնվեցին մարդի
նաեւ մի ստվար մաս սփյուռքում, որոնք կ
պեցին մեր շարժումը սիոնիզմի հետ: Դ
պարզապես ծիծաղելի է:

Կարծում եմ, այն փաստը, որ այցելել
Միջին Արեւելք, մենք եկանք առաջին հե
թին արաբական Լիբանան, նույնպես
կապվում մեր շարժման, այսօրվա հանր
պետության սիոնիստական «ծագումնաբ
նության» հետ: Մենք ասացինք մեր սփյու
քահայ քույրերին եւ եղբայրներին, որ եր
կան հակամարտության մեջ գտնվող կողմե
ապա մենք երբեք չպետք է անպայմանորե
բռնենք որեւէ մեկի կողմը, ներքաշվենք ին
ինչ կոնֆլիկտների մեջ, պիտի ջանանք
նել բնականոն հարաբերությունների մ
բոլորի հետ:

Դա կապահովի մեր ճկուն քաղաքակ
նություն վարելու հնարավորությունը:

ԹՂԹ.- Ինչպիսի՞ն էր Բեյրութը:

Ա. Ռ.- Բեյրութի կենտրոնը պարզապ
ավերված է, այն պիտի վերակառուցվ
բայց մի բան նկատեցի, որ հետաքրքրակ
էր եւ խորհրդանշական. այսօր ռմբակոծ
թյուն է, վաղը արդեն մարդիկ սկսում
վերականգնել իրենց տները, շատ աշխ
տասեր ժողովուրդ են եւ փափագում
խաղաղություն եւ աշխատանք...

630 կիլոմետր քայլարշաւ՝ Հայաստանի մէջ բժշկական երկու կեդրոններու կառուցման համար

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Կանադայի թեմի առաջնորդարանը, հայ ժողովուրդի ու հայրենիքի ներկայ կացութենէն թելադրուած, լծուած է հայրենի ժողովուրդին բարօրութեան եւ զանազան պահանջքներու գոհացման ձգտող շարք մը ծրագիրներու իրագործման:

1. Երկրաշարժի գօտիի Արթիկի շրջանի մէջ երկու բժշկական կեդրոններու կառուցումը, որ պիտի իրագործուի 1992-ի ընթացքին եւ պիտի արժէ շուրջ 800 հազար կանադական դոլլար:

2. Աղետահար ընտանիքներու երեխաներուն ամսական քսան դոլլարի համապատասխան գումարով մը օժանդակել, նուազագոյնը մէկ տարուան (240 դոլլար) յանձնառութեամբ: Այս ծրագիրը մեծ ժողովրդականութիւն գտած ըլլալով, հարիւրաւոր ազգայիններ արդէն արձանագրուած են, եւ երկու տիկիններէ բաղկացած յատուկ պատուիրակութիւն մը Հայաստան մեկնելով տեղւոյն վրայ ցանկագրած են 181 երեխաներ՝ իւրաքանչիւրին յանձնելով 300-ական ռուբլի: Ասիկա իրագործման առաջին քայլն է սոյն ծրագրին, որուն Հայաստանի մէջ պատասխանատու յանձնախումբը բաղկացած է Շիրակի թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Գրիգորիս եպս. Բունիաթեանէ եւ հոգեշնորհ Սեպուհ վրդ. Չուլճեանէ, գործակցութեամբը Կումայրիի քաղաքապետարանէն տիկին Սիրանուշ Գարաբեկեանի:

3. Հայաստանի հոգեբոյժներէն տարեկան նուազագոյնը երկուքին վերապատրաստութիւնը՝ Մոնրէալի մէջ:

4. Կրօնական ու հոգեւոր զարթօնք ապրող հայրենիքի մէջ վերաբացուող եկեղեցիները պէտք ունին մեծ քանակութեամբ հոգեւոր գրականութեան եւ եկեղեցական հան
դերձանքի: Այս մարզը եւս առաջնորդարանի հոգածութեան առարկայ ըլլալով, արդէն հայթայթուած են շուրջ 300 հազար գումա
իր սրբանկարներ, աւելի քան տասնեակ
աղօթագիրքեր՝ հազարաւոր օրինակներով
մեծ թիւով վարագոյրներ ու հանդերձեղէ
Այս աշխատանքը մնայուն կերպով կը շարու
նակուի՝ գոհացում տալու հոգեւոր գրակա
նութեան ու հանդերձեղէնի պահանջքին:

Վերոյիշեալ ծրագիրներուն ամէնէն ծախ
սալիցը երկու առողջարաններուն կառուցու
մը ըլլալով, Առաջնորդ սրբազանը՝ գերշ. Տ
Յովնան եպս. Տէրտէրեան, բացառիկ զոհո
ղութիւն մը ստանձնեց Թորոնթոյէն Մոնրէա
քալելու, շուրջ 630 կմ հեռաւորութեամբ, ի
զոհողութեան օրինակով ներշնչելու համա
հաւատացեալները եւ դրամ հանգանակելու:

Երիտասարդ ու տեսլապաշտ այս հոգեւո
առաջնորդին գործելակերպին մէջ երրորդ
հանդիսացող այս քայլարշաւը աննախըն
թաց է իր երկարութեամբ, որը կատարուեցա
19-28 օգոստոսի միջեւ, ամէն օր 10-18 ժամ
քալելով, ընկերակցութեամբ հերթափոխ փոխ
ուող հաւատացեալներու:

Այս յուզիչ քայլարշաւին վերջին հանգրուանին, չորեքշաբթի 28 օգոստոս երեկոյեան ժամը 8-ին, մեր օրերու նոր «Շրջայակիր» Յովնան եպիսկոպոս մուտք գործեց առաջնորդանիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տաճարը, ուր հաւաքուած իրեն կը սպասէին ոչ միայն հարիւրաւոր հայորդիներ, այլեւ Մոնրէալի ֆրանսիական ու անգլիական մամուլի եւ հեռուստացոյցի նկարիչներ ու թղթակիցներ:

Դիւան կանադահայոց առաջնորդարանի
Մոնրէալ, օգոստոս 27, 19

digitised by A.R.A.R.@

Խորհրդային զբոսաշրջիկները Թուրքիայում

Թուրքական 2000 «Միլլիեթ դոլու» հանդեսը հետաքրքրական հոդված է տպագրել խորհրդային զբոսաշրջիկների մասին: Ներկայացնում ենք այն թարգմանաբար

Հազարավոր խորհրդային քաղաքացիներ, անցնելով Սարպին, մուտք են գործում Թուրքիա: Նրանց թիվը, հասկանալի է, Պարսից ծոցի պատերազմից հետո, զգալիորեն աճեց: Հասկանալի է, որ խորհրդային զբոսաշրջիկների մեջ գերակշռողը կանայք են: Նրանք տարբեր մասնագիտություններ ունեն՝ բժիշկներ են, ինժեներներ, անգամ ժողովրդական դասավորներ: Զբոսաշրջիկները գերեզմ բոլորն էլ ունեն բարձրագույն կրթություն: Բայց, չգիտես ինչու, տանտիրուհիներ նրանց մեջ չեն հանդիպում: Սովորական մարդիկ են, պարզապես նրանց հագուկապն է մեզ համար անսովոր: Մերոնք, իմանալով նրանց մասնագիտության մասին, ապշած են մնում և ասում. *«չորաններն անգամ այսքան խղճուկ չեն հագնվում, էլ չենք խոսում բժիշկների մասին»:*

Խորհրդային զբոսաշրջիկները հիմնականում այցելում են Թուրքիայի Սևծովյան քաղաքները՝ Ռիզեն, Գիրեսունը, Օրդուն: Հասկանալի մեծ աշխուժություն է նկատվում Տրապիզոնում: Քաղաքը կարծես վերստին ստանում է առևտրի կենտրոնի երբեմնի դերը, ինչպես միջնադարում: Այստեղ խորհրդա-թուրքական առևտրական խանութներ են բացվում: Նույնիսկ թուրք տղամարդիկ ամուսնանում են խորհրդային կանանց հետ: Այդպիսի չորս ամուսնություններ արդեն կայացել են: Սևծովյան քաղաքներում ու գավառներում ռուսերեն ցուցանակներ են հայտնվել ամենուր: Մեզ ծանոթ ուղեկցողի պարտականությունը խորհրդային զբոսաշրջիկների համար, ինչքան էլ անսովոր թվա, մեր գյուղացիներն են կատարում: Ինչ խոսք, զբոսաշրջիկներն էլ այն չեն, ինչ մենք գիտենք: Բոլորովին այլ է նաև նրանց զբոսաշրջիկության նպատակը: Ադրբեջանից, Վրաստանից, Հայաստանից, Միջինասիական հանրապետություններից Թուրքիա են ժամանում ոչ թե երկրի տեսարժան վայրերին ծանոթանալու համար, այլ առևտուր անելու նպատակով: Էքզոտիկական զանազան ընդհանրությունների ներկայացուցիչներով բնակեցված վերոհիշյալ քաղաքներում հայի համար որպես թարգմանիչ ծառայում է համշենցին, վրացու կամ լազի համար՝ Թուրքիայում բնակվող նրանց ցեղակիցները: Իսկ ինչ վերաբերում է մնացածներին, ապա մերոնք արդեն սկսել են լավիցվածից ռուսերեն խոսել և օգտակար են լինում Միջինասիական հանրապետություններից եկածներին, նրանց համար կատարելով ուղեկցողի դերը: Առևտուրը այնքան աշխույժ է ընթանում, որ խանութներում միշտ չեն հետեւյալ բովանդակությամբ հայտարարությունները. *«Աշխատանքի ենք հրավիրում հայերեն և վրացերեն իմացող գործակատարների»:* Սակայն նման կարգի երիտասարդ գործակատարներ գտնելը գրեթե անհնար է, քանի որ Սևծովյան քաղաքների բնակիչների նոր սերունդը մայրենի լեզվով բոլորովին չի խոսում:

Խորհրդային կանանց հետ կատարվող առևտուրը, պարզունակ լինելով հանդերձ, ունի նաև իր գրավիչ կողմը: Վերջիններս իրենց հետ բերում են վաճառելու կոշիկ, վերնաշապիկ, հեռուստացույց, լուսանկարչական ապարատ, ամանեղեն, ժամացույց, տեսրակ, մաշիկ, «վոդկա» և տնտեսական զանազան ապրանքներ: Ընթերցողը կարող է մտածել, թե ինչ հմայիչ բան կա այստեղ: Բանն այն է, որ շրջակա գյուղերից մեծ բազմություն է հավաքվում քաղաքներում, մասնակցելու համար այսպես կոչված ռուսական ցուցահանդես-վաճառքին: Աշխույժ առևտուր է կատարվում: Գյուղացիներից մեկը մի զույգ կոշիկ էր գնել և գցել էր ուսը: Նա անչափ գոհ էր արտաքուստ շատ կոպիտ տեսք ունեցող, բայց շատ ամուր այդ կոշիկը գնելու համար, մտածելով, թե առնվազն 10 տարի կհագնի: Հարցրեցինք, ասաց, որ 10 հազար է վճարել, չնչին գումար է: Մի քիչ այն կողմ նկատեցինք 8-10 տարեկան փոքրիկ մի աղջկա. մի ձեռքին կարմիր գույնի սանդալիկներ էին, իսկ մյուսին՝ նույնպես զբոսաշրջիկներից գնած տիկնիկը, և նա յուրաքանչյուր քայլափոխին նայում էր մերթ սանդալիկներին, մերթ տիկնիկին, այնքան երջանիկ էր:

Իսկ ինչ վերաբերում է մեր խանութներին, ապա դրանց ցուցափեղկերը զարդարված էին տարբեր տեսակի հագուստեղենով, ադիդաս կամ պումա ֆիրմաների, իհարկե, կեղծ դաջվածքներով: Այդ բոլորը խորհրդային զբոսաշրջիկների համար են, բայց վերջիններս, նախքան դրանք գնելը, պետք է վաճառեն իրենց հետ բերած ապրանքը, դրամի վերածեն դրանք, քանի որ դրամ չունեն:

Ռիզեյում էինք «Փարիզյան մոդա» խանութում հանդիպեցինք երկու հայ կանանց: Նրանց ուղեկցում էր համշենցի տարեց մի կին: Նրանք չէին ցանկանում զրուցել մեզ հետ, զգուշանում էին, սակայն տեղի տվեցին: Համշենցի կնոջ միջոցով ծանոթացանք Անդայի և Համմիկի հետ: Տեղեկացանք, որ երկուսն էլ մասնագիտությամբ տնտեսագետներ են: Պատասխանելով մեր հարցին, ասացին, թե խորհրդային տնտեսությունը քայքայման եզրին է, ինֆլյացիայի աճը երկրում կազմում է 200 տոկոս: Նրանք նշեցին, որ խորհրդային տնտեսական համակարգը վատն է, ինչպես նաև թուրքականը: Շվեդիան և Ֆինլանդիան համարում են իդեալական երկրներ: Այնուամենայնիվ, զգացվում էր, որ անհարմար էին զգում մեզ հետ զրուցելուց, մի տեսակ երկչոտ էին: Համմիկը իր հետ գունավոր հեռուստացույց էր բերել: Նպատակ ուներ վաճառել և փոխարենը հագուստեղեն գնել: Նրան է մոտենում մի համախոհ և գին առաջարկում: Համմիկը հավելիչ մեծանալով ինչ-որ հաշվարկներ անելուց հետո հրաժարվում է առաջարկված գնով վաճառել այդ հեռուստացույցը: Նա պատճառաբանում է, թե սահմանում, մաքսատանը առանց այդ էլ 500 ռուբլի կաշառք է տվել հեռուստացույցն անցկացնելու համար: Ի վերջո, ստանալով 750 հազար լիրա, համաձայնվում է: Պարզ երևում է, թե ինչպես հուզվում և ամաչում է՝ ստանալով գումարը: Ապա հայերը մտնում են խանութ, գնում ինչ ցանկանում են, որից հետո տարեց համշենցի կինը իր հայրենակիցներին ուղեկցում է տուն:

Խորհրդային զբոսաշրջիկը ամեն ինչ իր հետ է բերում: Ովքեր որ անձնական մեքենայով են գալիս Թուրքիա, գիշերում են մեքենայի մեջ: Մեր սուրճարանները նրանց համար կարծես բանգարան լինեն, որ գները ապշեցուցիչ են թվում: Չորս ըզբոսաշրջիկ եմ տեսնում սուրճարանում, շոկոլադ են վերցնում, շուռումուռ տալիս հիացմունքով, բայց ետ դնում, որովհետև դրա գինը 4 հազար լիրա է: Ինչպես երևում է, Մոսկվայից և Միջինասիական հանրապետություններից եկածների կենսամակարդակը մյուսներից անհամեմատ բարձր է: Ինչպես իրենք են խոստովանում, Թուրքիա են գալիս հաճույքի համար: Նրանք կարևորություն են տալիս ապրանքի որակին և արտաքին տեսքին: Ադրբեջանցի կանայք Թուրքիա են գալիս կարպետներ վաճառելու, վաստակած դրամով սինթետիկայից կիսաշրջազգեստ և գուլպաներ գնելու համար: Այդ առումով ամենաժլատ դրանք ունեն հայերն ու վրացիները: Թերևս դա է պատճառը, որ նրանց առաջին հերթին հետաքրքրում է ապրանքի գինը, ոչ թե որակը: Գլխավորապես գնում են բրդյա կամ բամբակյա ծածկոցներ, կաշվե և արհեստական կաշվից հագուստներ: Առհասարակ, խորհրդային երկու զբոսաշրջիկից մեկը անպայման բրդյա կամ բամբակյա ծածկոց է գնում: Ասում են, թե իրենց երկրում չկա:

Մենք ծանոթացանք ադրբեջանցի տարեց վարորդ Նինո Ասլանովի հետ: Թոշակի անցնելուց ի վեր աշխատում է որպես գիշերային պահակ: Նա ասում է, թե Ստալինի ժամանակ երբեք չէր կարող մտածել թոշակի անցնելուց հետո գիշերային պահակ աշխատելու մասին: Բացատրելով այնուհետև դրա պատճառը, ասում է. *«խորհրդային իշխանությունները Ստալինից հետո չըկատարեցին իրենց խոստումը, ունեմ չորս երեխաներ, որոնցից երկուսը կուսակցական են, պաշտպանում են «պերեստրոյկան»:*

Սարպիում հանդիպեցինք միջին տարիքի երեք վրացի կանանց, որոնցից երկուսը մասնագիտությամբ բժիշկ էին, մյուսը՝ ժողովրդական դասավոր: Տեսնելով մեզ՝ թուք մասով հաղթանակի նշան արեցին և ասացին. *«սոցիալիզմը լավ է»:* Նրանք ատելով ասում էին Գորբաչովին, գտնում են, որ Գորբաչովն է փչացրել սոցիալիզմը: Թուրքիա են եկել, բայց չեն կարողացել վաճառել իրենց հետ բերած ապրանքը, ամաչել են: Այստեղ խոսք եղավ տարեց զբոսաշրջիկների մասին: Երիտասարդները նրանցից անշուշտ տարբերվում են, հասկանալի արտաքինով: Հագուկապով փորձում են նմանվել Արևմուտքի երիտասարդներին, բայց անհաջող: Նրանց համար *«լավը կապիտալիզմն է, լավն է նաև ԱՄՆ-ը: Կապիտալիզմի ժամանակ ամեն ինչ առատ է: ԱՄՆ-ը, որ երկրորդ համաշխարհային պատերազմում փաստորեն փրկել է Խորհրդային Միությանը, հիմա օգնության ձեռք է մեկնում, որպեսզի Միությունը հաղթահարի իր առջև ծառացած խնդիրները»:* Հանդիպելով խորհրդային քաղաքացիների հետ, այն տպավորությունն ես ստանում, թե հին սերունդը «հակակապիտալիստական» է, իսկ միջին և նոր սերունդը՝ «հակասոցիալիստական»:

Սարպիի անցումային կետում ծածանվող խորհրդային դրոշը տարածայնությունների տեղիք է տալիս: Զբոսաշրջիկների մեջ տարաձայնություններ են ծագում նաև Թուրքիայում: Օրինակ, Ռիզեում իրարանցում էր, կռվում էին: Մի հայ, նվագելով Հայաստանի ազգային հիմնը, ենթարկվում է ազերիների հարձակմանը: Ազերիները ասելով, թե՝ *«սա մեր երկիրն է»*, փորձում են խոչընդոտել հային: Նրանք Ռիզեում ականատես են արտասովոր վերաբերմունքի, առանց քաշվելու այն տեսակետը, թե. *«բոլորս էլ թուրք ենք»:* Սակայն դրա վրա ոչ ոք ուշադրություն չի դարձնում, և ազերիները առաջին իսկ փորձից մեծ հիասթափություն են ապրում: Թուրքիայի Սևծովյան շրջանի բնակիչը, ի տարբերություն ադրբեջանցիների, որոնք մեծ կարևորություն են տալիս այդ բաներին, միանգամայն անտարբեր մոտեցում է դրսևորում նման հարցերում:

Ռիզեցի տարեց մի կնոջ ձեռքին Լենինի կրծքանշան տեսանք, ասաց, թե վրացի զբոսաշրջիկներից մեկը անվճար բաժանել է բոլորին, բայց մենք ուշացանք, կրծքանշան մեզ չհասավ: Ռիզեն հասկանալի երեկոյան գրավիչ է դառնում: Խորհրդային զբոսաշրջիկները հավաքվում են ծովափին: Բոլորը անխտիր մարզական հագուստով են, զրույց են անում միմյանց հետ: Ռիզեցիներից ոմանք տեսնելով այս բոլորը, զարմանում են, ոմանք էլ հումորով են վերաբերվում: Հասկանալի տարօրինակ է թվում նրանց, երբ զբոսաշրջիկներից երկու գեր կին «դերասանի» շարժումներով փողոցով մեկ վազում են:

Խորհրդային կինը շուկայում կանգնում է իր ապրանքի գլխին, արտաքուստ շատ հանգիստ է և բավականին էլ ազատ: Նրան օրջապատող գնորդները 95 տոկոսով տղամարդիկ են: Իբր ապրանք են ման գալիս, սակայն իրականում զննում են ապրանքի տիրոջը: Հավանելով նրան, բեւից բռնում և հարցնում են՝ *«քանի՞ դոլլար արժե»:* Խորհրդային կինը նրան պատասխանելու կարիք անգամ չի զգում, սակարկում է մեկ այլ համախոհի հետ, որն ուզում է նրա մոտից ժամացույց գնել: Երիտասարդ լազը զուգվում-զարդարվում, վազում է դեպի շուկա: Նույնիսկ հեռավոր քաղաքներից, անգամ գյուղերից են գալիս: Խորհրդային կանանց հետ շփվելով, փորձում են մի գիշեր անցկացնել նրանց հետ: Իսկ երբ դիմում ենք մեր երիտասարդներին, նրանք արդարանալով ասում են. *«մեզ մոտ հասարակաց տներ չկան, բա ինչ անենք»:*

Համալսարանի երկու ուսանողուհու հետ ենք ծանոթանում: Մեկը Օդեսայից է՝ Լարիսան, իսկ մյուսը՝ Մոսկվայից՝ Լիլին: Եկել են ման գալու, նաև առևտուր անելու: Լարիսան ասաց, որ մի քանի օր առաջ մի երիտասարդի հետ է եղել: Առավոտյան երիտասարդը նրան 250 դոլլար է տվել: Նա այնքան է ուրախ, որ սխալված վերցրել է այդ դրամը: ■

Խ. Միությունն սպասում է «Մեծ յոթնյակի» բարեհաճությանը

Խ. Միությունում սպասում են, որ հեղաշրջման հետ կապված հայտնի դեպքերից և ժողովրդավարական նորմերի վերահաստատումից հետո «Մեծ յոթնյակը» ավելի սերտ կհամագործակցի ԽՍՀՄ-ի հետ, կխորացնի այն որոշումները, որոնք ընդունվել են լոնդոնյան գագաթաժողովում: Կան բոլոր նախանշանները, որ հուլիսին Լոնդոնում Գորբաչովի և յոթնյակի ղեկավարների հանդիպման ժամանակ ձեռք բերված բոլոր ծրագրերը կվերանայվեն, հաշվի առնելով Խ. Միության ներկա իրավիճակը և դրանից բխող Արևմուտքի պատրաստակամությունը՝ ավելի լայն օգնություն ցուցաբերել ԽՍՀՄ-ին: Օգոստոսի 29-ին կայանալիք «Մեծ յոթնյակի» տեխնիկական փորձագետների լոնդոնյան խորհրդակցության ժամանակ պիտի ընդունվեին ավելի արմատական որոշումներ, որոնք վերաբերում են օգնության ձևերին և չափերին:

Կոնգրես դեպքում՝ խոսքը գնում է արդեն Խ. Միությանը Միջազգային վալյուտային ֆոնդում (ՄՎՖ) և Համաշխարհային բանկում (ՀԲ) լիիրավ անդամի կարգավիճակ տալու մասին, ոչ թե ընկերակից անդամի, որից ԽՍՀՄ-ն սկսել՝ էր օգտվել լոնդոնյան գագաթաժողովից հետո: ԽՍՀՄ արտգործնախարարության միջազգային տնտեսական կապերի վարչությունում պատրաստվում են սեպտեմբերին և հոկտեմբերին ծրագրված մի ամբողջ շարք հանդիպումների «Մեծ յոթնյակի» հետ համագործակցության շրջանակներում:

Սեպտեմբերի 3-ին Մոսկվայում կսկսվեն բանակցություններ Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի ներկայացուցիչների հետ: Այս փուլում դա միջազգային ֆինանսական միակ կազմակերպությունն է, որի լիիրավ անդամն է Խ. Միությունը: Շարունակվելու են խորհրդակցությունները ՄՎՖ-ի և ՀԲ-ի հետ, այդ թվում Խ. Միությանը լիիրավ անդամի կարգավիճակ տալու վերաբերյալ: Առաջիկա երկու ամիսներին Մոսկվա կայցելեն «Մեծ յոթնյակի» անդամ-երկրների ֆինանսների նախարարները, համաձայն Լոնդոնյան հանդիպման ժամանակ ընդունված որոշման, որն այսօր ուժի մեջ է: ■

ՊԱԿ-ը հերքում է Ջորջ Բլեյքի վերաբերյալ լուրերը

ԽՍՀՄ ՊԱԿ-ի հասարակական կապերի կենտրոնը հերքեց արևմտյան զանգվածային լրատվության որոշ միջոցների հայտարարությունն այն մասին, թե իբր ՊԱԿ-ում քննարկվել է Ջորջ Բլեյքին Մեծ Բրիտանիային վերադարձնելու հարցը: «ԻՖ»-ի թղթակցի հետ օգոստոսի 27-ին կատարած զրույցի ժամանակ հասարակական կապերի կենտրոնի աշխատակիցը վերոհիշյալն անվանեց «ապատեղեկություն»:

Ջորջ Բլեյքը երկար տարիներ բրիտանական հատուկ ծառայություններում աշխատած խորհրդային ամենաարժեքավոր գործակալներից էր: 60-ականների սկզբին նա ձերբակալվեց և բրիտանական դատարանի կողմից դատապարտվեց ցմահ բանտարկության: Սակայն շատ չանցած փախավ ծանուլի կողմից «ֆանտաստիկ» հորինված բանտից և հաստատվեց Խ. Միությունում:

Ջորջ Բլեյքին «վերադարձնելու» վերաբերյալ հրապարակումը տպագրել էր բրիտանական «Դեյլի էքսպրես» թերթը, ասելով, թե այդ մասին հայտարարել է ՌՍՖՍՀ Գերագույն խորհրդի անվտանգության գծով կոմիտեի նախագահ Սերգեյ Ստեպաշինը: Սակայն ՊԱԿ-ի հասարակական կապերի կենտրոնը նշել է, որ Ստեպաշինի խոսքերը խեղաթյուրված են, դրա հետ միասին նա սխալմամբ անվանվել է Ռուսաստանի ՊԱԿ-ի նախագահի տեղակալ:

Ինչպես նշվում է ԽՍՀՄ ՊԱԿ-ի հասարակական կապերի կենտրոնի մամլո հայտարարության մեջ, իրականում Սերգեյ Ստեպաշինը հայտարարել է, որ «այն ամենը, ինչ վերաբերում է ՊԱԿ-ի մարմիններին և առանձին անձանց, ապա ստեղծված հանձնաժողովի համապատասխան որոշում կլինի հեղաշրջման ընթացքում ԽՍՀՄ ՊԱԿ-ի մարմինների գործունեությունը հետաքննելու մասին»: ■

Որպեսզի չկրկնվի պետական հեղաշրջումը

ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի պաշտպանության և անվտանգության գծով կոմիտեն, չորեքշաբթի օրը տարածեց հայտարարություն այն առաջնահերթ միջոցների և օրենսդրական ակտերի մասին, որոնք կբացառեն պետական հեղաշրջման փորձը:

Փաստաթղթերի մեջ առաջարկվում է ռազմական բարեփոխումների շրջանակներում քննարկել պաշտպանության նախարարության, ՊԱԿ-ի և ԽՍՀՄ ՆԳՆ-ի ղեկավարներին քաղաքացիական անձեր նշանակելու հարցը, ինչպես նաև ստեղծել ծառայողական առաջխաղացման այնպիսի համակարգ, որը բացառեր հովանավորչության և կանխակալ մոտեցման հնարավորությունը: ■

digitised by A.R.A.R.@

ԿՈՒԲԱ. ԿՈՄՈՒՆԻԶՄԻ ՆԱՎԱԲԵԿՅԱԼԸ

Կոմունիզմի դինոզավր Կաստրոն համառում է: Սակայն առանց Խ. Միության երկիրը խորտակվում է: Պանամերիկյան 11-րդ խաղերը մոռացնել չեն տալիս կուբացիներին, որ իրենք սոված են

Այս ամառ Հավանայում տոնն ուշ է սկսվում: Հուլիսյան ավանդական կառնավալը չկայացավ տնտեսական դժվարությունների պատճառով: Հակառակը, օգոստոսի 2-ին սկսված պանամերիկյան խաղերը ոսկե մեդալ պարգեւեցին կուբացի Ալբերտո Կուբային:

Հավանացիների համար դա աղքատության մեջ ոսկյա ոչնչություն է: «Panamericanos, no; pan americano, si» (Պանամերիկյան խաղերը՝ ոչ, պանամերիկյան հացը՝ այո), ասում է դառը բառախաղը:

Կուբայի առաջնորդը չուզեցավ ընտրություն կատարել խաղերի եւ հացի միջեւ, այլ սկսեց զսել հացը. յուրաքանչյուրին օրական 80 գրամ: Սննդի նորմավորումը, որ միակ կենսաձեւն է, նախատեսում է նաեւ 180 գրամ ձուկ եւ շաբաթական 4 ձու, ինը օրը մեկ 300 գրամ միս կամ հավ, ամիսը 116 գրամ սուրճ եւ 2,3 կգ բրինձ:

Առատորեն սպասարկվող մարզիկների ճաշարաններից այն կողմ հեղափոխական նվաճումների իրական պատկերն է. քաղաքներում հերթեր խանութների ցուցափեղկերի առաջ, գյուղերում՝ անասունների հոտերի վրա զինված պահակներ: Ինչպե՞ս հավատալ նախկին եղբայր երկրներից արդեն վռնդված սոցիալիզմին, որն այսքան վատ է կերակրում:

«Սոված ու վախկոտ ժողովուրդ ենք», ասում է դպրոց գնացող թոռնիկներին սոսկ շաքարաջրով կերակրող մի տատիկ: Փողոցներում մի տարի էլ չկա 230 հազար հեծանիվ է հայտնվել, մինչեւ տարվա վերջը դրանց թիվը կհասնի 400 հազարի. Ժողովուրդը խնայում է տրանսպորտով երթեւեկելու վարձը: Ընդ որում, խնայողություն է արվում ամեն տեղ, ամեն ինչ մռայլ ու չարագուշակ քաղաքներում, որ էլեկտրականության խնայողությունը քաղաքը վերածում է համակ խավարի, ուր հազիվ արմավենիների ատամնավոր տերեւաշարերն են գուշակվում երկնքի հենքի վրա:

Հեղափոխության սոցիալիստական ցուցափեղկը ճաքեր է տալիս. շտապ օգնության մեքենաների համար՝ հաշված վառելանյութ, հիվանդանոցներ, ուր գրեթե ոչինչ չի ճարվում, սկսած սպիտակեղենից, վերջացրած հակաբիոտիկներով, հրատարակվող

գրքերի 70 տոկոսով անկում, թղթի պակասից տառապող դպրոցներ, սովից ճչացող բանվորական ճաշարաններ: Հավանան վերածվել է կապիտալիստական դաժան շուկայի: *«Ես ժամանակ չեմ կորցնում խանութներով քարշ գալ*, խոստովանում է մի տնային տնտեսուհի: *Արդեն տարիներ է, սեւ շուկայից եմ առեւտուր անում, թանկ գներով»*: Կուբան սպեկուլյացիա է անում նույնիսկ ծխախոտը: Մի տուփ ծխախոտի համար 10 պեսո. սա միջին աշխատավարձի քսաներորդ մասն է:

Հավի ոտքերով սուպից ու սառած կարտոֆիլից հետո ընկերներն սկսում են իրար հանելուկներ առաջարկել. *«Ի՞նչ տարբերություն կոկոսյան ընկույզի եւ կուբացու ստամոքսի միջեւ: Ոչ մի. երկուսում էլ միայն ջուր է»: «Ինչ կապ կա աստծո եւ պարենային ծրագրի միջեւ: Երկուսի մասին անընդհատ խոսում ես, երկուսին էլ երբեք չես տեսնում»:*

Պարենային ծրագիրը ղեկավարում է ինքը՝ Ֆիդել Կաստրոն իր ձեւով. մտացածին, անկանոն, մոբիլիզացիայի կոչերով քաղաքացիներին դաշտեր է ուղարկում, մշակույթներն ընդարձակում: Ժողովրդին կերակրելը Գլխավոր հրամանատարի թիվ մեկ իրավունքն է: Սակայն նա երբեք այսքան միայնակ չի եղել: *«Այս տարի սննդով բեռնված մեր առաջին նավերը Կուբայի ափերին մոտեցան սոսկ հուլիս ամսին»*, խոստովանում է Հավանայում Խ. Միության դեսպան Յուրի Պետրովը:

Խորհրդային նավերը այլեւս չկան: Ըստ վարչակարգի երրորդ դեմքի՝ Կառլոս Ալդանայի, նավթը, որ կանոնավորապես ուղարկվում էր, այս տարի առաքումների ինը տասներորդ մասն է կազմում: *«Առաքումները գրեթե ձախողվում են»*, մեկնաբանում է նա: *«Կուբայի եկամուտների անկումն անցնում է 30 տոկոսից*, ասում է իսպանացի մի առեւտրական: *Առանց խորհրդային օգնության Կուբան չի կարող վճարել նավթի եւ հիմնական արտադրանքների համար սոսկ իր շաքարով»*:

Շինարարությունում շաբաթը երկու օր են աշխատում: Տեքստիլը, հագուստեղենը, կոշկեղենը գրեթե կաթվածահար ճյուղեր են: Հավանայի թեթեւ արդյունաբերության արտադրության 20 հազար աշխատողներ աշխատավարձ են ստանում առանց աշխատանքի, քանի որ հումք չկա: Փայտը, մետաղը, դեղորայքը, պարարտանյութերը, պահեստամասերը պակասում են: Սա տնտեսական նոկաուտ է: Երեսուն տարի իշխանության գլուխ լինելուց հետո Կաստրոն ավելի բարդ խնդրի առաջ է կանգնել, քան ընկրզրում. նա միաժամանակ պետք է ստեղծի ներկան եւ ապագան:

Հուլիսի 18-19-ին Մեքսիկայում, Գվադալախարայում հավաքված, ժողովրդավարորեն ընտրված առաջնորդների մեջ նա համազգեստով ու ալեխառն մորուքով ժամանակավրեպ էր թվում: *«Մենք կարող էինք ամեն ինչ լինել, սակայն ոչինչ ենք»*, ասաց նա Քրիստափոր Կոլումբոսից ի վեր իսպանաամերիկյան առաջին գագաթաժողովի ժամանակ: Կաստրոն երբեք, լիագումար նիստերում թե մասնավոր զրույցներում, սոցիալիստական տնտեսությունից, միակ կուսակցությունից հրաժարվելու նշան իսկ չի ցուցաբերել: Հավաքվածները մոլորվեցին *«նրա մտքերի բյուրեղացման»* ենթադրությունների մեջ:

Ինչպե՞ս մեկնաբանել 1991-ի Ֆիդել Կաստրոյին: Գաղափարախոսական համառությու՞ն: Ժամանակակից տնտեսական աշխարհի անգիտությու՞ն: Թե՞ Արեւելյան Եվրոպայի պատմությունից վերջերս քաղած գիտակցություն. վարչակարգի ցանկացած թուլացում հանգեցնում է դրա կործանմանը: Գլխարկն աչքերին քաշած, Կաստրոն լսում էր, թե Ֆիլիպե Գոնսալեսն ինչպես է բացատրում Կուբան ժողովրդավարական Լատինական Ամերիկայի մեջ ներառնելու անհրաժեշտությունը: Սակայն, ինչպես մոտ տարիուկես առաջ կայացած համանման մի զրույցի ժամանակ, Իսպանիայի նախագահը դեմ առավ անկոտրում մի զրուցակցի: Գոռոզության մարմնացում Կուբայի առաջնորդը «ճգնաժամ» բառը վերագրեց Միացյալ Նահանգներին: Կուբայում, ավելացրեց նա, *«մտահոգության մեծ պատճառներ չկան»*:

Սակայն, եթե Հավանայի նավահանգստում մի մեծ ռեկլամ են զետեղել «Ես մնում եմ» կոչով, դա միմիայն այն պատճառով, որ փախուստը դարձել է խոսակցությունների հիմնական նյութը: Միացյալ Նահանգների հյուպատոսական ծառայությունները վերաքննում են վիզաների իրենց քաղաքականությունը. ինն ամսից ի վեր ԱՄՆ ժամանած 36 հազար կուբացի տուրիստներից 13 հազարը անօրինականորեն մնացել են: Կան նաեւ ուրիշներ, որոնք հանձնվում են ծովին ու քամուն: Այս տարի արդեն 1350 հոգի մակույկներով փախել են Ամերիկա, երեք անգամ ավելի, քան 1990-ին: *«Ես ընտանիքիս ավելի շատ կօգնեմ Մայամիից ուղարկված ծանրոցներով, քան եթե մնամ Կուբայում, ուր ոչինչ չկա»*, ասում է Մանուել Խոսե Տոռեսը:

Կուբայական տնտեսությունը փրկելու համար շատ պատասխանատուներ բարձրաձայն խոսում են որոշ ճյուղերից պետության ետ քաշվելու մասին, ասենք՝ արհեստներ, սպասարկում, բաշխում, վերանորոգում: Ֆիդել Կաստրոն մտադիր չէ նրանց զիջել: *«Պետք չէ ինձ հեքիաթներ պատմել կապիտալիզմի, շուկայական տնտեսության եւ այլ ցնդած բաների մասին»*, դիմադրեց նա հուլիսի 26-ի իր ճառում: Նա նույնիսկ հեգնանքով ասում էր, թե հարկավոր է *«կապիտալիզմին վերադարձողների»* մասին խոսողներին հոգեբուժարան տանել:

«Ֆիդելը մտածում է դրությունից դուրս գալ առանց տնտեսությունը փոխելու, մեկնաբանում է մի դիվանագետ: *Նա սոսկ բացառություններ է ընդունում. խառը կապիտալով ձեռնարկություններ, մանավանդ տուրիզմի մեջ: Դա խիստ ստրատեգիա է, չընկրկել նույնիսկ եթե սով պատահի»*:

Սակայն քաղաքական առումով բացվածք, ավելի շուտ նեղ ճեղք է բացվում. Ազգային ժողովում եւ տեղական իշխանություններում խոսացվել են բարեփոխումներ: Այստեղ նույնպես Կուբայի առաջնորդը սահմաններ է դնում. *«Այնպիսի հեղափոխություն, ինչպիսին մերն է, չի փոխում ոչ գաղափարները, ոչ էլ անունը»*:

Կուբայի կոմունիստական կուսակցությունը հոկտեմբերի 10-ին հրավիրում է իր 4-րդ համագումարը: Համագումարին նախապատրաստվելիս կուսակցականներից շատերն են խոսում անձնական նախաձեռնության եւ *«այս կարգի այլ ցնդած բաների մասին»*: Սրանք մեծամասնություն են կազմում, ինչը գլխուկոտրուկ է Գլխավոր հրամանատարի համար. ի՞նչ անել նրանց, ովքեր կասկածում են Միացյալ Նահանգներից ընդամենը 150 կմ հեռու գտնվող, նավաբեկյալ սոցիալիզմի արխիպելագի Կուբա կղզու ապագայի նկատմամբ:

Կուբան այնքան խոցելի է թվում, որ իշխանության վախճանի զորախաղեր են սկսել Մադրիդում, առավել եւս՝ Մայամիում: Աքսորյալ կուբայական համայնքի մի մասը ձեռք է մեկնում Կուբային՝ անցնելու ժողովրդավարական փոփոխությունների ուղում: *«Նույնիսկ ամերիկյան կառավարությունն է հանգստացած շունչ քաշում, տեսնելով թե ինչպես են մարդիկ համախմբվում խուսափելու համար կաստրոյական վարչակարգի վերջնական ճգնաժամի ժամանակ ուժային լուծումներից»*,- ասում է ժողովրդավարական պլատֆորմի առաջնորդ Կառլոս Ալբերտո Մոնտաները, որը շատ է աչքի ընկնում Մադրիդում սոցիալիստների կողմից ընդունվելուց հետո:

«Արդեն տարիուկես է ավելի են շատանում կղզու ղեկավարների հետ խոսել ցանկացողները», ասում է *«Մայամի հերալդ»* օրաթերթի իսպաներեն հրատարակության մեկնաբան Մարիո Դիամենտը: Սակայն կուբայական հարցը սառը պատերազմի վերջին մնացորդն է. դրսի եւ ներսի կուբացիների երկխոսությունը մնում է գաղտնի, թույլ եւ հոգեմաշ: Պաշտոնապես այն չի վերաբերում ամերիկյան կառավարությանը: Վաշինգտոնը ութ նախագահ է փոխել «մորուքավորների» իշխանության գալուց ի վեր, իսկ առճակատումը չի դադարել:

Խ. Միության հետ քանակցելով նոր «գործընկերների» շուրջ, Ջորջ Բուշը մոսկովյան վերջին գագաթաժողովի ժամանակ Միխայիլ Գորբաչովին նշել է, թե խորհրդային ռազմական օգնությունը Կուբային, ինչպես նաեւ բալթյան հանրապետությունների հարցը «խոչընդոտ» է:

«Ամեն ինչ կվերջանա, երբ առավոտյան մեկը մեզ կարթնացնի եւ կասի «Good morning», կատակում են Հավանայի բնակիչները: Նրանք, ովքեր հիշում են, թե *«ոսկե մեդալը ուտել չի լինի»*, մրցույթներից ավելի քիչ են խոսում, քան անհույս վերջաբանով վերեւից ներքեւ վազքից: *«Վերջիվերջո ինչի՞ համար են կռվում*, հարցնում է մի երիտասարդ գյուղատնտես, ջղայնացած՝ որ 21:30-ին կաբարեում այլեւս ռոմ չկա:- *Հանուն սոցիալիզմի՞, ինչը դրա ստեղծողներն իսկ մերժում են, թե՞ նրա համար, որ Մայամիից դոլլար ուղարկողները չգան այստեղ որպես տերեր»*:

Այլընտրանքը շատ լուրջ է պարտվելու համար պանամերիկյան խաղերում: Մրցությունների երեք շաբաթ առաջ կամավորներից կազմված *«արագ գործողության բրիգադներ»* ծնվեցին ձեռնարկություններում: *«Մենք չենք կարող թողնել*, բացատրում է դրանց ստեղծողներից մեկը, *որ մարդիկ մեն գան հեղափոխության եւ սոցիալիզմի դեմ կարգախոսներ գոռալով»*:

Հավանան պարում է իր խաղերով, սակայն բոլոր խաղերը չէ, որ թույլատրված են այնտեղ:

Ժան-Յոահիմ Ֆոնի
«Le Point»,
16 օգոստոսի 1991

Պեժոն էլ ցտեսություն է ասում...

Մրցակցությանը չդիմանալով՝ ֆրանսիական վերջին ավտոգրասենյակը փակվում է ԱՄՆ-ում:

Երեսուներեք երկար տարիներ շարունակ փորձելով «ճեղքել» ամերիկյան շուկան նորանոր մակնիշներով, վերջերս ֆրանսիական Պեժո ավտոգործարանն Ամերիկայի իր Լինդհըրստ-ի ներկայացուցիչներից (Նյու Ջերզի) պաշտոնական մի նամակ ստացավ, որով հայտնվում էր, թե մրցակցությանը չդիմանալով՝ որոշված էր վերջնականապես փակել իրենց գրասենյակը ԱՄՆ-ում:

Չնայած տարիների ընթացքում քառակուսի տեսքով, լայնահասակ սեդաններն ու ֆուրգոնները ընդհանուր առմամբ «նվաճել էին» մոտ 120 հազար գնորդների, այդ թիվը, այնուամենայնիվ, բավական չէր կարող լինել դիմագրավելու ճապոնական եւ ամերիկյան արտադրության ավտոմեքենաների առատ հոսքը ամերիկյան շուկա:

«Ներկայիս անընդհատ աճող մրցակցության այս պայմաններում եվրոպական մակնիշների համար պարզապես ասպարեզ չկա», նշվում էր նամակում:

Պեժոն չհասավ ոչ գերմանական, ո՛չ էլ շվեդական իր մրցակիցների ինքնատիպ մակարդակին, եւ իր տարօրինակ ձեւով մնաց «անհաղորդ» ամերիկյան գնորդների համար: Միայն 1984-ին նրա վաճառքը ԱՄՆ-ում արձանագրեց սուր վերելք: Հասնելով 20 հազար մեքենայի, որից հետո այն աստիճանաբար նվազեց: Անցյալ տարի ընդամենը 4.261 հատ վաճառվեց, իսկ այս տարի՝ մինչեւ հուլիսի վերջը՝ 2.223 հատ:

Մինչդեռ՝ ճապոնացի մասնագետները, յուրաքանչյուր նոր մակնիշի համար մինչեւ 3 միլիարդ դոլլար ծախսելով, կարողացան 1989-ի վերջերին հրապարակ հանել Տոյոտա-յի լյուքս Լեքսուս մակնիշի ավտոմեքենաները, Հոնդայի Ակուրայից եւ Նիսանի Ինֆինիտի տեսակներից հետո, որոնք ավելի շուտ էին նվաճել շուկան:

Միչիգանի համալսարանի ավտոմոբիլային երթեւեկության ուսումնասիրման կենտրոնի տնօրեն Դեյվիդ Քոուլի կարծիքով, Պեժոն ճիշտ վարվեց, որ Ամերիկայում փակեց իր գրասենյակը, ուժերը կենտրոնացնելով եվրոպայում, որտեղ ակնկալվում է, որ իր արտադրանքի պահանջարկը հետզհետե կավելանա: **«Այսուհետ, նրանք առավել արդյունավետ կարող են օգտագործել իրենց ռեսուրսները: ԱՄՆ-ի շուկան խիստ դաժան է»,-** նշում է Քոուլը:

Մինչ այժմ էլ ԱՄՆ-ը «թշնամաբար» էր վերաբերվել եվրոպայի ավտոարտադրողներին: 1987-ին Ռենոն էր փակել իր գրասենյակը: Իսկ վերջերս Բրիտանական Ստերլինգ ընկերությունը նույնպես հաղորդեց իր մեքենաների արտահանումը ԱՄՆ դադարեցնելու մտադրության մասին: Այս տարվա առաջին 7 ամիսների ընթացքում այն վաճառել էր ընդամենը 1.878 ավտոմեքենա, յուրաքանչյուրը՝ 28.500 դոլլարով: Մասնագետների կարծիքով, եվրոպական մյուս երկրներն էլ նույն դժվարին կացության առաջ են կանգնած: Շուկան այժմ ԱՄՆ-ում 60-ական թվականների նման չէ:

եվրոպական մեքենաները չունեն այն ինքնատիպությունը, որ հաջողության գրավականն է այդ երկրում:

Պեժո մեքենաների սեփականատերերը, այնուամենայնիվ, գոհ լինելով իրենց կատարած գնումներից, սխալ են համարում ներկայացուցչության փակումը: «Այդ մեքենաների վերաբերյալ բողոքները շատ քիչ էին»,- ասում են նրանցից շատերը: «Բայց դժբախտաբար գնորդներն էլ էին քիչ...»,- ավելացնում են մյուսները:

Time, օգոստոսի 19

digitised by A.R.A.R.@

Շահփուր Բախթիար. արյունոտ տրամաբանություն

Սպանելով շահի նախկին վարչապետին, մարդասպաններն ակնհայտորեն ցանկանում են խոչընդոտել Ֆրանսիայի հետ հաշտեցմանը եւ վերացնել Թեհրանի ծայրահեղականների ամենալուրջ հակառակորդներից մեկին

Նա գրեթե մոռացված էր Փարիզի արվարձանի իր առանձնատանը: 76-ամյա Շահփուր Բախթիարը լոկ տարագիր էր այլեւս, մեկն այն «սպիտակ տարագիրներից», որոնք ծայրահեղ վտանգների էին ենթարկվել նախքան մի կողմ քաշվելը եւ կազմում էին Թեհրանի վարչակարգի նկատմամբ լուռ ընդդիմությունը: Նա ընտրել էր Ֆրանսիան, ուր ուսում էր ստացել, ապաստանել շահի իշխանության օրոք, ուր ընտրել էր իր կողակցին: Լիցեյում եւ ապա Սորբոնի համալսարանում ուսանելու շնորհիվ նրա մտածողությունն ու աշխարհակերպը եւրոպականացել էին: 1939 թվականին ծառայել էր Ֆրանսիական բանակում, ապա մասնակցել Դիմադրության շարժմանը: Շահփուր Բախթիարը, այսպես ասած, արեւելքի եւրոպացի էր: Եւ հենց այդ կարգի նրբակիրթ եւ ուսյալ մարդիկ են, որ ամենից շատ ատելի են Ղումի կամ Թեհրանի մոլեռանդ մուսուլմանների համար: Նրանց վրեժխնդրությունից փախչելու համար է, որ Իրանի շահի վերջին վարչապետը Փարիզի Սյուրեն արվարձանն ընտրել էր որպես պատսպարան:

Բայց դա էլ չօգնեց: Օգոստոսի 8-ին ոստիկանությունը նրա մարմինը հայտնաբերեց տանը, բազմոցի վրա, կոկորդը կտրած վիճակում: Իսկ տունը լավ պահպանվում էր: Սակայն մարդասպանները կարողացել էին խաբել պահապաններին:

Շահփուր Բախթիարը շահ Մոհամեդ Ռզա Փեհլեւիին օգնելու համար հայրենիք էր վերադարձել նրա իշխանության վերջին երկու խառնակ ամիսներին: Մինչդեռ դրանից առաջ մոտ երեսուն տարի կտրուկ ընդդիմացել էր շահին: Այդ մեծ բուրժուան 1979 թվականին Ֆրանսիա տարագրվելուց ի վեր այաթոլլահների կառավարության առաջին ընդդիմադիրն էր: Արդեն 1980 թվականի հուլիսի 18-ին նա պատահաբար կարողացել էր խուսափել մի մահափորձից,

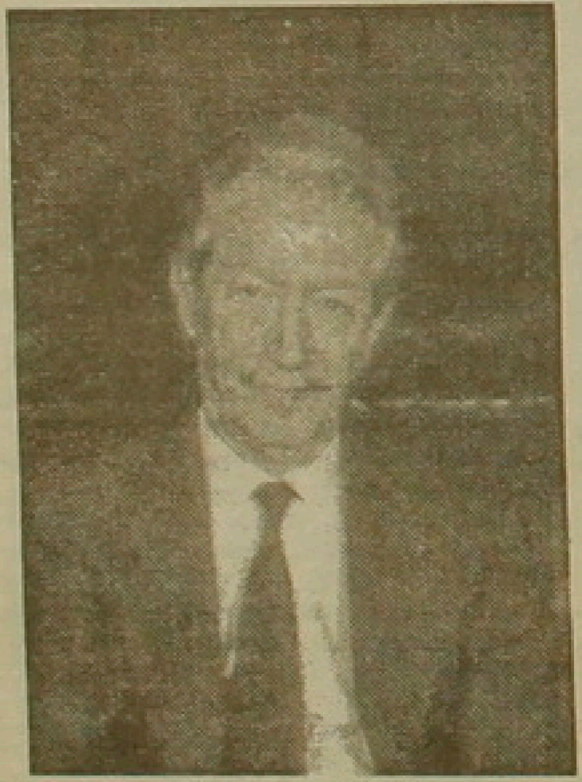

որը ձեռնարկել էր «փաստաբանների խումբը» (իսլամական հեղափոխության պահապաններ):

Չորս ամիս առաջ՝ 1991 թ. ապրիլի 18-ին Բախթիարի մերձավորներից մեկը՝ Աբդել Ռահման Բորումանդը դանակի հարվածներով սպանվեց Փարիզի հենց կենտրոնում գտնվող իր տանը: Բորումանդը 1981 թվականին Բախթիարի հիմնած Ազգային դիմադրության շարժման գործադիր կոմիտեի նախագահն էր եւ ֆինանսիստը: Դրանից քիչ առաջ Փարիզում սպանվել էր «Ազատության դրոշ» միապետական շարժման գործիչ Կյուրուս Էլահին՝ «ուրիշ տեղից եկած» մի մարդասպանի կողմից:

Չնայած սահմանափակ քաղաքական գործունեությանը, նախկին վարչապետը եւ նրա շրջապատը խոշոր թիրախ էին իսլամական հեղափոխության ամենածայրահեղական տարրերի համար:

Ֆրանսիայի կառավարությունը դա լավ էր գիտակցում: Եւ Բախթիարի հարցը պարզորոշ նշվեց այն պահից, երբ Փարիզը մի քանի ամիս առաջ որոշեց ջերմացնել հարաբերությունները Թեհրանի հետ: Իրոք, Իրանը Ֆրանսիայի համար հույժ կարեւոր դիվանագիտական նշանակություն ունի: Պարսից ծոցի պատերազմից եւ Իրաքի պարտությունից հետո Իրանը վերստանում է իր ռազմական անչափ կարեւոր դերը: Իրանն իր հերթին ձգտում է դուրս գալ մեկուսացումից: Մայիսի 3-ին Ռոլան Դյումայի Թեհրան կատարած «կոնստրուկտիվ» այցից հետո համաձայնություն ձեռք բերվեց, որ նախագահ Միտերանը հոկտեմբերին այցելի Իրանի իր պաշտոնակից Ռաֆսանջանիին: Շահի ժամանակներում Ֆրանսիայի Իրանին վաճառած Էուրոդիֆ ատոմակայանին առնչվող վեճը կարգավորելու նպատակով հուլիսին Փարիզ այցելեց Իրանի արտաքին գործոց նախարար Ալի Աքբար Վելայաթին: Այդ առիթով նա Ֆրանսիայի կառավարությունից պահանջեց Շահփուր Բախթիարին արտաքսել Թեհրան, որպեսզի նա այնտեղ դատվի:

Ի՞նչ իմաստ ուներ այդ պահանջը, երբ հայտնի է, որ Բախթիարը քանի ամիս է որոշել է հրաժարվել Թեհրանի դեմ զինված պայքարի բոլոր ձեւերից, շահարկելու համար այաթոլլահ Ռաֆսանջանիի բացախոսության եւ չափավորության թվացյալ պատրաստակամությունը:

Անկասկած, Իրանի ներկայիս ղեկավարները դա արեցին խոմեյնիական հեղափոխության բուն մարտիկներին սիրաշահելու համար: Վերջիններս անդադար պահանջում էին Շահփուր Բախթիարի (եւ ուրիշների) գլուխը, ձգտելով թույլ չտալ վարչակարգի ներքին եւ արտաքին կայունացում: Երկրի ներսում իրենց ազդեցության հետզհետե թուլացումից խուսափելու համար նրանք բազմապատկեցին հուզումները (որոնցից է վերջերս Թեհրանի շուկայի հրկիզումը), որպեսզի ապակայունացնեն Ռաֆսանջանիի դիրքերը եւ փորձեն պահպանել իրենց ազդեցությունը Մեջլիսում: Դրսում նրանք փորձեցին դժվարացնել իշխանության այն ջանքերը, որոնց նպատակն է կարգավորել Լիբանանում խոմեյնիամետ Հըզբոլլահ շարժման կողմից դեռեւս պահվող պատանդների հարցը: Իսլամական հեղափոխության պահապանները այսօր բավարարված են: Շահի նախկին վարչապետի մահը բարդացնում է ֆրանս-իրանական հարաբերությունները, ծանր վիճակի մեջ դնում Թեհրանին, մանավանդ Փարիզին:

Բայց դիվանագիտական նոր դժվարություններ հարուցելուց առաջ Շահփուր Բախթիարի սպանությունը նաեւ ոստիկանական հետաքննություն է, որից կարող է խայտառակ պատմություն ծագել:

Ամիսներ շարունակ մարդասպանների մի հատուկ ջոկատ առավելապես սառը զենքով սպանում է Եվրոպայում բնակվող իրանցի ընդդիմադիրներին: Շահփուր Բախթիարի սպանությունը ամենահանդուգն եւ առավել վտանգավոր ձեռնարկումն էր: Շահի նախկին վարչապետը 1980-ի մահափորձից հետո օգտվում էր «թիվ 1 պաշտպանությունից»: Բայց դա ահաբեկիչներին չխանգարեց սպանելու վարչապետին եւ նրա քարտուղար-խոհարարին:

Երեքշաբթի օրը՝ օգոստոսի 6-ի երեկոյան երեք իրանցիներ այցելեցին նախկին վարչապետին, որի առանձնատունը նման էր ամրոցի եւ պահպանվում էր հերթափոխվող պահակախմբերի կողմից: Այցելուներից երկուսը նոր էին եկել Իրանից, երրորդը Ֆրանսիայի Ռենս քաղաքից էր: Նրանք նախկին վարչապետին կենդանի տեսած վերջին մարդիկ էին:

Հաջորդ օրը առանձնատան շուրջը որեւէ շարժում չնկատվեց, ոչ ոք դուրս չեկավ եւ այցելություններ չեղան: Հինգշաբթի առավոտյան մոտավորապես 10-ն անց կեսին Բախթիարի որդին հեռախոսեց հորը, բայց խոսափողը ոչ ոք չվերցրեց: Ոստիկանության պարեկախումբը տան դուռը բաց գտավ, իսկ Շահփուր Բախթիարին՝ հյուրասենյակի բազմոցին պառկած: Իրանը, վիզը, դաստակները (դա վկայում է, որ նա փորձել է պաշտպանվել) ծակծկված էին դանակի հարվածներից: Քարտուղար-խոհարարը ընկած էր մարմարե հատակին, կրծքից մահացու վիրավորված:

Հնարավոր էր երկու վարկած. կամ մարդասպանները երկուշաբթի օրվա հայտնի այցելուներն են, կամ էլ նրանք առանձնատուն են թափանցել պատուհանից, որը բաց էր: Բայց ոստիկանները նախընտրում են առաջին վարկածը. Շահփուր Բախթիարը, ըստ երեւույթին, խնամքով սարքված ծուղակի մեջ է ընկել եւ անձամբ ընդունել իր դահիճներին:

Հարկ է նշել, որ այդ արյունարբու հանցախմբերը գործում են ոչ միայն Ֆրանսիայում: Գրեթե մեկ տարի առաջ ժողովրդական ապստամբների պատասխանատուներից մեկի եղբայրը՝ Քազեմ Ռաջավին սպանվեց Շվեյցարիայում: Վերջերս Մեծ Բրիտանիայում սպանվեցին երեք ուրիշ ընդդիմադիրներ:

«Իսլամական իշխանության եւ մանավանդ ամենամոլեռանդ ծայրահեղականների համար ճակատամարտը երբեք չի ավարտվի,- բացատրում է մի մասնագետ:- *Հարկավոր է վերացնել նրանց, ում նրանք համարում են դավաճաններ: Դա գրեթե «ներքին» գործ է: Մինչ Իրանը փորձում է բաց քաղաքականություն խաղալ եւ ազդեցիկ տեսք ընդունել, մարդասպանները խավարում շարունակում են պատժել ուրացողներին»:* Շահփուր Բախթիարը մահվան էր դատապարտված Խոմեյնիի կրոնական ֆեթվայով: Նա չկարողացավ խուսափել այն մարդկանցից, որոնց միակ տրամաբանությունը այդ հանցավոր պատիժն է:

Քրիստիան ՄԱԿԱՐՅԱՆ
Ժան Մարի ՊՈՆՏՈ
Le Point, 10 օգոստոս 1991

«Բանտարկության տարիները շատ դժվար էին, նույնիսկ դժոխային»

Չնայած որոշ բարելավումներին, մնացած պատանդները դեռեւս տառապում են շատ արմատականների ձեռքին

Զգուշորեն ընտրելով ասելիքը, վերջերս ազատ արձակված Ջոն ՄակՔարթին «տանելի» բառով բնութագրեց Լիբանանում առեւանգվածների կյանքը: Նա իր հետ պատանդ վերցված 3 ուրիշ անձանց (ամերիկացիներ Թերրի Անդերսոն, Թոմաս Սադերլենդ եւ անգլիացի Թերրի Ուեյթ) ընտանիքներին վստահեցրեց, որ վերջին անգամ տեսնելիս, նրանք *«լավ տրամադրության մեջ էին եւ առողջ»*:

ՄակՔարթին նույնպես ավելացրեց, որ իր բանտարկության առաջին երկու տարիները *«շատ դժվար էին, նույնիսկ դժոխային»*:

Անցյալ տարի ազատ արձակված իռլանդացի մի ուսուցիչ՝ Բրայան Քինանը, որն իր ազատազրկման որոշ շրջանը անց էր կացրել ՄակՔարթիի հետ, նշեց, որ իրենց *«փոքրիկ լուսամողարկված խուցերում էին պահում, որտեղ երկար օրեր եւ նույնիսկ շաբաթներ նրանք լույսի երես չէին տեսնում: Պահակները չէին կարողանում զսպել ուժգին ծեծելու իրենց ցանկությունը»*: Նա պատմեց, թե ինչպես էին իրենց բեռնատարի մեջ թաքցրել գերանների տակ՝ վնասատուներով վխտացող մի խցիկից մի այլ վայր տեղափոխելու ժամանակ:

Վիճակը նույնքան վատ էր *Ասոշիեյթիդ պրես* գործակալության թղթակից Անդերսոնի (որն ամենաերկար ժամկետով է գտնվում կալանքի տակ՝ 1985-ից) համար, որի առաջին բանտախուցը Բեյրութի ետնախորշերում գտնվող մի խոնավ, փոքրիկ սենյակ էր, ուր նրան պահում էին շղթայակապ վիճակում: Հետագայում նրան, չորս ուրիշ պատանդների հետ միասին, տեղափոխել են ստորգետնյա մի զնդան, որտեղ անընդհատ ծեծել են եւ սպառնացել սպանել: Ճաշը բաղկացած է եղել ընդամենը մի կտոր հացից, թեյից եւ պանրից:

Նույնիսկ «սենյակը» ուրիշների հետ կիսելը չէր թեթեւացնում իրենց հոգսերը: Անդերսոնը, որը լիբերալ-դեմոկրատ է, ստիպված էր եղել կիսել իր ճակատագիրը Դեյվիդ Ջեկոբսենի հետ, որը պահպանողական-հանրապետական է իր համոզմունքներով: Դեյվիդը հետագայում պատմում էր, որ ինքը 19 ամիս շարունակ միեւնույն շղթայով կապված է եղել այդ լիբերալի հետ: «Դա *պարզապես դժոխային էր եւ՛ ինձ, եւ՛ նրա համար»*,- ասաց նա:

Հետագայում, երբ շղթաները քանդել էին, նա սովորություն էր դարձրել մաքրել սենյակը, մի քանի անգամ չափչփել այն եւ բարձրաձայն խոսել:

Պատանդները կանոնավոր քրիստոնեական ծիսակատարություններ էին անցկացնում այսպես կոչված «Կողպված դռան եկեղեցում», որտեղ հացի պատառիկներն օգտագործում էին որպես հաղորդության մասունքներ: Անդերսոնը սկզբնական շրջանում ֆոլգայից պատրաստել էր ճատրակի խաղանմուշներ: Սակայն, պահակների կողմից այն առգրավվելուց հետո նա խնդրեց Սադերլենդին, որ իրեն ֆրանսերեն սովորեցնի: Սադերլենդը մյուսներին զբաղեցնում էր նաեւ հողագործության մասին «դասախոսություններով»:

Հուսահատությունից դրդված, Անդերսոնը մի անգամ գլուխն այնքան ուժգին էր հարվածել պատին, որ արյունլվա էր եղել: Ֆրանսիացի պատանդ Մարսել Ֆոնտենը նրան հուսադրել էր:

Քիչ բան է հայտնի Թերրի Ուեյթի մասին: Նա անգլիական եկեղեցու կողմից էր ուղարկված Բեյրութ՝ բանակցություններ վարելու պատանդներին ազատ արձակելու վերաբերյալ: Սակայն նրան էլ 1987-ին ձերբակալեցին: Նրան նախազգուշացրել էին, որ չգնա, քանի որ դրությունը շատ բարդ էր եւ սրված, բայց նա ուշադրություն չէր դարձրել մտերիմների խորհուրդներին: Երկար ժամանակ նրա մասին ոչ մի տեղեկություն չկար եւ ենթադրվում էր, որ նրան սպանել են: Սակայն Քինանի ազատ արձակումից հետո՝ անցյալ տարի, նրա կենդանության մասին հույսերը նորից արթնացան: Քինանը հայտնեց, որ Ուեյթի անունը լսել է պահակներից:

Թերրի Անդերսոն

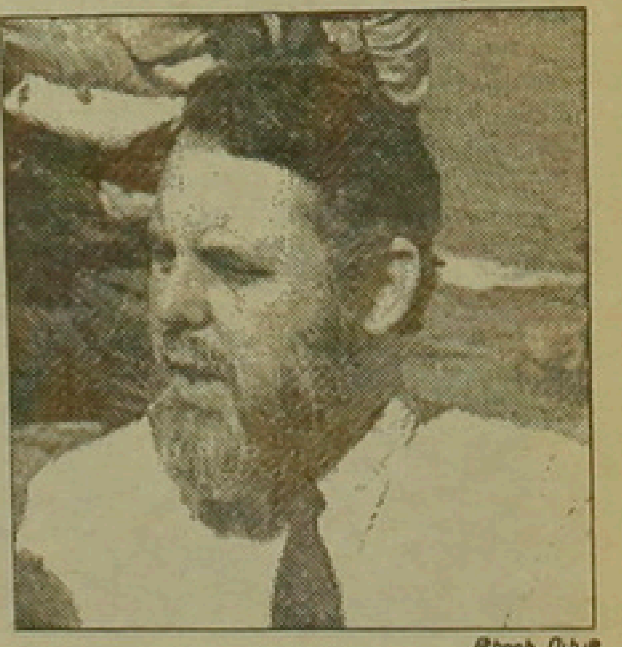

Թերրի Ուեյթ

Եւ իրոք, դրանից քիչ անց Ուեյթին թույլատրեցին միանալ ՄակՔարթիին, Անդերսոնին եւ Սադերլենդին: *«Մենք շատ ջանք թափեցինք մեր տրամադրությունները բարձր պահելու համար»*, պատմեց ՄակՔարթին՝ ազատության մեջ ազատ շունչ քաշելով: *«Նրանք բոլորն էլ ուժեղ բնավորության տեր անձնավորություններ են: Նրանք ինձ շատ օգնեցին եւ, հուսով եմ, ես էլ իմ կարելին արեցի նրանց օգնելու համար»*: Նա պատմեց նաեւ, որ Ուեյթը ծանր հիվանդացել էր ասթմայով եւ բժիշկների խնամքի տակ էր: *«Հուսով եմ, մինչեւ ազատ արձակվելը նա կբուժվի»*, եզրակացրեց նա:

Ջեկոբսենը, որը Բեյրութի Ամերիկյան համալսարանի հիվանդանոցի նախկին տնօրենն է, ազատ արձակվելուց հետո կանխագուշակել էր, որ պատանդները կդիմանան բոլոր փորձություններին: *«Երբ մի ամիս դիմացար, ավելի երկար էլ ի վիճակի կլինես դիմանալու»*, ասաց նա:

Առայժմ մնացյալ պատանդները դիմանում են: Խոսքն այժմ նրանց առեւանգողներինն է: Արդյոք ե՞րբ ազատ կարձակվեն նրանք:

Բրուս ՎԵԼԱՆ
TIME, օգոստոսի 19

digitised by A.R.A.R.@

Քաղաքաքրեական փոխառնչություններ

1. Օրինավոր գողը գաղութում թագավոր է: Երկրում թագավորը օրինավոր գող է:

2. Քրեական գործիչներն իրենց թալանածը թաքցնում են ազգականների մոտ: Քաղաքական գործիչներն իրենց թալանածը թաքցնում են արտասահմանյան բանկերում:

3. Խուլիգանը հայհոյում է՝ բանտարկությամբ կամ տուգանքով հատուցելու հավանականությամբ: Թագավորի կամակատար խուլիգանները հայհոյում են՝ իրենց անձեռնմխելիությունը համարելով ապահովագրված:

4. Մարդասպանն ինքն է վճռում եւ ի կատար ածում՝ գերագույն պատժին ենթարկվելու վտանգով: Թագավորը դրդում է վճռելու եւ ի կատար ածելու ուրիշներին՝ ինքն իրեն չենթարկելով որեւէ վտանգի:

5. Քրեական օրենսգիրքը եւ Սահմանադրությունը եւ այս, եւ այն գործիչների Հին ու Նոր կտակարաններն են:

6. Քրեական գործիչը հարգում է «գողական» օրենքը: Քաղաքական գործիչը ոտնահարում է նույնիսկ իր սահմանած Սահմանադրությունը:

7. Քրեական գործիչը ստում է դատարանում, մեղադրյալի խցիկից: Քաղաքական գործիչը ստում է խորհրդարանում, համար իքս խոսափողից:

8. Քրեական գործիչը սրբագործում է իր մորը: Քաղաքական գործիչը նախընտրում է մորը տեղավորել ծերանոցում կամ ինչ-որ տեղ իրենից հեռու:

9. Քաղաքական գործիչների զավակները դառնում են քրեականներ, քրեականների զավակները՝ քաղաքական գործիչներ:

10. Քաղաքականությունը պոռնիկների հոբբին է: Պոռնկությունը քաղաքական գործիչների հոբբին է:

11. Քրեական գործիչը դառնում է գեղարվեստական գրականության եւ արվեստի սուբյեկտ: Քաղաքական գործիչը դառնում է նաեւ քաղաքական գրականության սուբյեկտ:

12. Խաղից դուրս մնացած քաղաքական գործիչները գրում են հուշագրություն: Նույն վիճակի մեջ ընկած պոռնիկներն ու գողերը համեմատաբար համեստ նկրտումներ ունեն այդ գրական ժանրի հանդեպ:

13. Գողին «փչացնելու» դեպքում նրան ողջ-առողջ հերքում են գործընկերները: Նա, որ դարձել է քաղաքական դիակ, «հերքվում է» քաղաքաբանների կողմից:

Կեցցե քրեական եւ քաղաքական գործիչների՝ ածիլված գլուխների եւ ածիլված դեմքերի, ուղեղների եւ ուռաների անխախտ դաշինքն ու բարեկամությունը:

Վարուժան ՍԱԼՓԱՆՅԱՆ

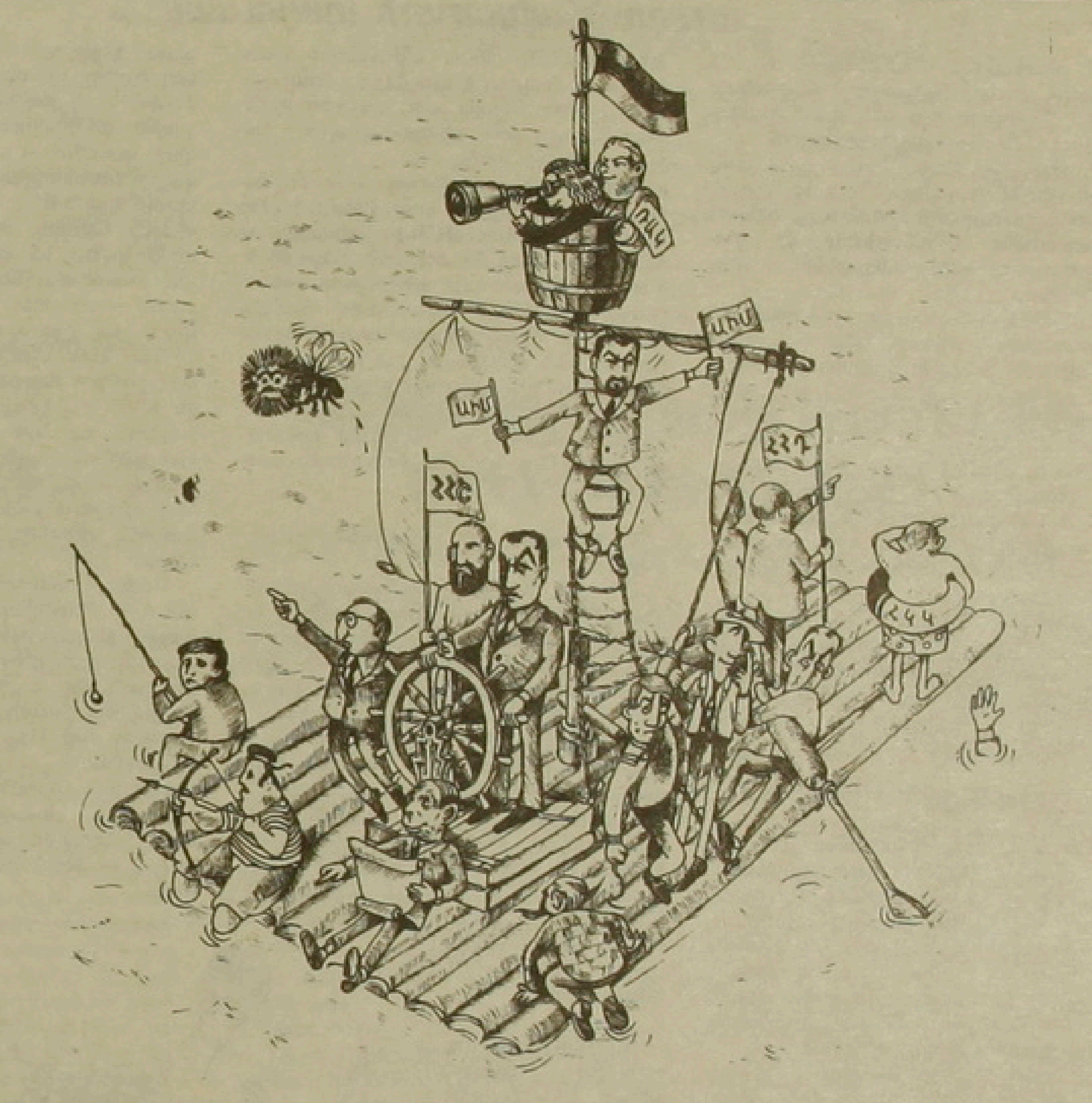

Հայաստանը դուրս է գալիս բաց ծով

Ծաղրանկարը՝ Սուրեն ԹՈՐՈՍՅԱՆԻ

Կլաուդիա Կարդինալե

Նա բուսակեր էր, ամեն տարի հետեւում էր նիհարելու բուժումների: Այժմ ուտում է ուզածի չափ, ինչ սիրում է: Կարդինալեի ճաշացանկի մեջ են մտնում բանջարեղեն, կանաչեղեն, մրգեր, նաեւ թխվածքներ: «Կարող եմ մի ամբողջ ափսե թխվածք խժռել: Հակառակը, երեկոները միայն բանջարեղեն եմ ուտում»:

Սիլվեստր Ստալոնե

Պատանի հասակից նա արդեն կոփում էր մարմինը: Այսօր, 45-ամյա Ստալոնեն պրոֆեսիոնալ մարզչի հետ օրական հինգ ժամ զբաղվում է սպորտով. բոքս, ծանրաքարեր, ծանրամարտ, երկար ու կարճ վազք, մարմնամարզություն: Նա հետեւում է խիստ ռեժիմի. մրգեր, բանջարեղեն, հաց, ձուկ: Երբեք թարմ միս չի ուտում, չի խմում ու չի ծխում:

Այս երեխաները ծնվել են Մեքսիկայում: Երբ նրանց լուսանկարը հրապարակվեց մամուլում, աշխարհը սարսափեց: Լարին 14 տարեկան է, Դաննին՝ 9: Բժիշկները գտնում են, որ նրանք տառապում են գայլամարդու սինդրոմով:

Նրանց հայրը եւ քույրերը նորմալ են, իսկ մայրը տառապում է նույն հիվանդությամբ: Երբ նրանք ապագայում ամուսնանան, ըստ բժիշկների՝ նրանց զավակները 75 տոկոսով կժառանգեն այդ հատկանիշը: Հայրը Դաննիի ծնվելուց հետո թողեց փախավ գյուղից:

Երեխաները ներկայումս փող են վաստակում Լոնդոնի կրկեսում: Սափրվելու բոլոր առաջարկները մերժվում են նրանց կողմից:

Գործընթացային տարվա հրաշքներից

Էլ եղեռն, էլ ստալինյան բռնություններ ապրած, 20 տարի ճահճի մեջ մնացած ու չխեղդված եւ վերջապես իրար հետեւից գորբաչովյան վերակառուցում, ղարաբաղյան շարժում, կործանիչ երկրաշարժ տեսած մեր ժողովրդին թվում էր, թե այլեւս էլ ոչնչով չես զարմացնի, բայց...

Փոխվեց իշխանությունը, եւ սկսվեցին մինչ այդ չտեսնված, չլսված հրաշքային կերպարանափոխություններ եւ հայտնություններ:

Դեռ նոր էինք հանդարտվել հրեշին բախտից զցելու հրմվանքներից, երբ, ո՞վ զարմանք, տարածվեց ցնցող լուր. հանրապետությունում միանգամից վերացել են կաշառակերներն ու գողերը: Ո՞նց, ինչպե՞ս: Շատ պարզ, նրանք չէին էլ եղել, մեզ հետ ապրել էին ազգի փրկիչ գործարար մարդիկ, որոնք 70 տարի շարունակ զսպվելով հետապնդումների եւ ճնշման տակ, մի կերպ կարողացել էին գործել միայն «ստվերներում»: Ու չէինք հասցրել այս նորությունը մարսել, զգացինք, որ ընկնում ենք բիզնեսային ջրհեղեղի մեջ՝ այն սկզբում լցրեց նկուղները, հետո դուրս եկավ փողոցները, սպառնում է գրավել այգիներն ու անտառները: Ու «փրկեցեք» կանչելու փոխարեն գոռում ենք «էլի, էլի, էլի»...

Հաջորդ անակնկալը տեղի ունեցավ մեր սեփական գրպանների հետ: Մի ժամանակ անտակ տակառի նման չէր լցվում, հիմա դարձել է անառակ ու չի մերժում ոչ ոքու, ով աչք է գցում վրան. սկզբում առատորեն բաշխեց բարեգործապոկողներին, իսկ այս շնորհքը, փառք աստծո, մեզանում շատերն ունեն: Հետո այնտեղ մտան արվեստագետները, հետո բժիշկները, հետո տեղական իշխանությունները, հետո կառավարությունը, հետո... Թվում է, թե վերջ, էլ բան չկա տանելու, բայց գալիս է մի նոր Ֆոնդ եւ ձեռքը խոթելով այնտեղ, երբեք հուսախաբ չի մնում:

Չէ, ասեք, եթե սա հրաշք չէ, բա ի՞նչ է:

Իսկ որքա՞ն տաղանդավոր դերասաններ ենք ունեցել ու չենք իմացել: Դու սաս հազար, ես ասեմ հարյուր հազար, եւ էլի կարող է սխալվենք: Եւ ինչպիսի՞ բարձր պրոֆեսիոնալիզմով են նրանք թաքցրել իրենց իրական զգացմունքները: Վերցնենք մեր կոմսոմոլներին, այդ ոխերիմ աթեիստներին: Պարզվում է՝ իրականում նրանք կրոնամոլներ են եղել եւ այժմ կոլեկտիվ քավոր դարձած եկեղեցիներում բոլ-բոլ երեխաներ են կնքում:

Բա կոմունիստները: Մի տեսեք նրանք իրենց մեջ ինչքան բռնամի այլախոհներ են թաքցրել եւ որքան խնամքով են դա արել՝ աշխարհի սարսափ ՊԱԿ-ն անգամ հոտը չի առել:

Անպատեհի մարգարե դուրս եկան հեռուստատեսկոմի նոր ղեկավարները: Կեցցե՞ն նրանք՝ Գերագույն խորհուրդը չգիտեր, կառավարության հանձնաժողովը չգիտեր, ոչ-ոք չգիտեր, իսկ նրանք վստահ էին, որ հանրապետության նոր հիմնի համար հայտարարված մրցույթում «Մեր հայրենիքն» է հաղթելու ու առավոտ-գիշեր դա էր հնչեցնում: Ափսոս, որ նրանց ալիքները ԳԽ-ն չէր միացնում, ՆԽ-ն չէր միացնում, ոչ-ոք չէր նայում, հազար ափսոս կորած փողերին:

Իսկ ամենամեծ հրաշքները նորընտիր խորհրդարանն էր մատուցում. սկզբում պայքարում էին կոմունիստների դեմ, հետո ՀՀՇ-ականների, իսկ դրանից հետո վերջիններս եկան իրար դեմ:

Առաջին օրերին պահանջում էին, որ արտերկրի կուսակցություններին խորհրդարանում տեղեր հատկացնեն, բայց չտվեցին: Մի փոքր ժամանակ անցավ ու պարզվեց, որ նրանք այնտեղ վաղուց էին նստած՝ ուղղակի «անտեսանելի գլխարկներ» էին դրել:

Հպարտությամբ տեսանք, որ մեր ընտրյալները շատ ազատասեր են ու հրաշք է լինում, երբ զանգերից, «էտի համեցեք» կանչողներ ուղարկելուց հետո կարողանում են նրանց դահլիճ կանչել:

Բայց դա էլ իր վատ կողմն ուներ. իրար տեսնելով սկսեցին կռիվներ սարքել: Որպեսզի դա քաղաքակրթված միջոցներով անեն, որոշեցին նախագահական ընտրություններ անցկացնել եւ ուժեր հավաքելու համար արձակուրդ ձեւակերպեցին:

Այնպես որ, հարգելիներս, գործընթացը շարունակվելու է: Ուռա՜:

[illegible]

■ Այս երկրի ղեկավարները կամ ցմահ իշխում են, կամ ցմահ արձակուրդ գնում:

■ Հեղաշրջման բանաձեւը
9 - 1 = ԳԿՉԴ (8)

digitised by A.R.A.R.@

Դեսպան Պանկինը հավասարիմ է մնում Գորբաչովին եւ ստանում արտգործնախարարի պայուսակ

Մ. Գորբաչովի՝ հրամանագրով ԽՍՀՄ արտաքին գործերի նախարար է նշանակվել Բորիս Պանկինը: Դա դեռ պետք է հաստատվի ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդում:

Բ. Պանկինը ծնվել 1930 թ. փետրվարի 20-ին Ֆիզիքեք քաղաքում: Ռուս է: 1953 թ. ավարտել է Մոսկվայի Լոմոնոսովի անվան համալսարանը: Մասնագիտությամբ լրագրող է, տիրապետում է անգլերենին եւ գերմաներենին:

1953–1973 թթ. աշխատել է «Կոմսոմոլսկայա պրավդա» թերթում, անցնելով թղթակից–գլխավոր խմբագիր ճանապարհը: 1973–1982 թթ. եղել է Հեղինակային իրավունքի համամիութենական ընկերության նախագահը:

1982 թ. սկսվում է նրա դիվանագիտական գործունեությունը. մինչեւ 1990 թ. դեսպան էր Շվեդիայում, հետո՝ Չեխոսլովակիայում: Զբաղվել է նաեւ գրականագիտությամբ, ԽՍՀՄ գրողների միության վարչության անդամ է:

Խռովության օրերին Պանկինը խզեց բոլոր կապերը ԱԴՊԿ-ի հետ եւ հայտարարեց օրինականորեն ընտրված նախագահ Մ. Գորբաչովին իր հավատարմությունը:

Ահա մի քանի կարծիք այս նոր նշանակման վերաբերյալ:

Ա. Բելոնոգով, ԽՍՀՄ արտգործնախարարի տեղակալ.

Դեռ ոչ մի արտգործնախարար չէր հայտնըվել նման դժվարին եւ բարդ պայմաններում: ԱԳՆ-ի աշխատակիցները վերջապես թեթեւ շունչ կքաշեն անցման շրջանի ավարտվելու կապակցությամբ, երբ միութենական արտգործնախարարությունը առանց ղեկավարի էր մնացել: Դա դժվարացնում էր գերատեսչության ամենօրյա աշխատանքը, նյարդային մթնոլորտ ստեղծում:

Պանկինը բավականին հայտնի է խորհրդային դիվանագիտական շրջանակներում: Նա հետաքրքրությունների լայն շրջանակ ունի, կիրթ է: Բոլորը գիտեն, որ նա իր հայացքներով ժողովրդավարի համբավ ունի:

Իհարկե, շատ բան նա նոր պետք է սովորի. պատասխանատվությունը հսկայական է:

Նոր նախարարի նշանակումը շատ կարեւոր էր, հաշվի առնելով այն, որ տեղի են ունենում խոր փոփոխություններ պետական կառուցվածքներում, կենտրոնի եւ հանրապետությունների միջեւ հարաբերությունների նոր համակարգ է ստեղծվում: Հիմա կարեւոր է ճիշտ ընկալել այդ հարաբերությունները եւ թույլ չտալ դիվանագիտական ծառայության փլուզումը:

Նախարարի նշանակումը նաեւ միջազգային կարեւորություն ունի. հաշված օրեր են մնացել մինչեւ ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի 46-րդ նստաշրջանի բացումը եւ մարդու իրավունքների մոսկովյան կոնֆերանսը, որին ներկա կլինեն երեք տասնյակից ավելի պետությունների արտգործնախարարներ: Մեծ աշխատանք կա անելու Մերձավոր Արեւելքի խաղաղության համաժողովը անցկացնելու համար: Այնպես որ, կյանքը ստիպում է, որ Գերագույն խորհուրդը շուտով հաստատի նոր նախարարի նշանակումը:

Բ. Պետրովսկի, ԽՍՀՄ արտգործնախարարի տեղակալ

ԱԳՆ-ում Պանկինի նշանակումը ընդունվեց գոհունակությամբ: Նա հայտնի է որպես լավ դիվանագետ, որը Արեւմտյան եւ Արեւելյան Եվրոպայում աշխատանքի փորձ ունի: Նա քաղաքացիական համարձակություն ցուցաբերեց խռովության օրերին:

Բ. Պանկինը այն մարդն է, ով ընդունակ է նոր պայմաններում աշխատել ժողովրդավարական բարեփոխումների ոգով:

Ինչ վերաբերվում է մարդու իրավունքների մոսկովյան կոնֆերանսին, որը նախատեսված էր սեպտեմբերի 10-ին, ԱԳՆ-ում դեռեւս վերջնական որոշում չի ընդունվել: Չնայած որոշ դժվարություններին, կոնֆերանսը հնարավոր է անցկացնել:

Ս. Տարասենկո, կոլեգիայի նախկին անդամ, ԱԳՆ ծրագրավորման եւ գնահատման վարչության ղեկավար

Նախագահ Մ. Գորբաչովը հավանաբար չի պատկերացնում միջազգային հարաբերությունների էությունը, որոնք ծառացել են Խ. Միության առջեւ հեղաշրջման անհաջողությունից հետո: Հարցը ոչ միայն պրոֆեսիոնալիզմի մասին է: Պանկինը համարձակ եւ առաջադեմ անձնավորություն է: Սակայն երկիրը կանգնած է մի մեծ խնդրի՝ միջազգային վստահության, առջեւ: Այս պայմաններում կարեւոր է, որ նախագահին շրջապատեն մարդիկ, որոնց վստահում են եւ որոնք կարող են հանգստացնել միջազգային հասարակայնությանը, ինչը բարենպաստ պայմաններ կստեղծի ԽՍՀՄ արտաքին քաղաքականությունը վարելու համար:

Այս նշանակումը ստիպում է խորհել շատ բաների մասին: Դա թելադրված է ոչ թե երկրի շահերով, այլ՝ անձնական նկատառումներով: Եթե կադրային քաղաքականությունը մնա այնպիսին, ինչպես նախկինում էր, ապա դա վտանգավոր կլինի: Երկիրը վերջերս թանկ վճարեց նախագահի նախկին «բարեկամական կապերի» պատճառով:

Ասվածն ամենեւին էլ կասկածի տակ չի դնում Բ. Պանկինի գործնական եւ մարդկային հատկությունները: Նա արժանի է, սակայն նրան դնում են չափազանց բարդ դրության մեջ, եւ նրա համար դժվար կլինի գործելը, քանզի ԱԳՆ-ը գտնվում է ճըգնաժամի մեջ: Այդ հարցով Գորբաչովը Է. Շեւարդնաձեի հետ չի խորհրդակցել: Շեւարդնաձեն չի ուզում անցնել նախարարի պաշտոնին, չնայած ԱԳՆ-ի կոլեկտիվը նման խնդրանքով դիմել էր նրան, հասկանալով, որ երկրի շահերը այդ են պահանջում: ■

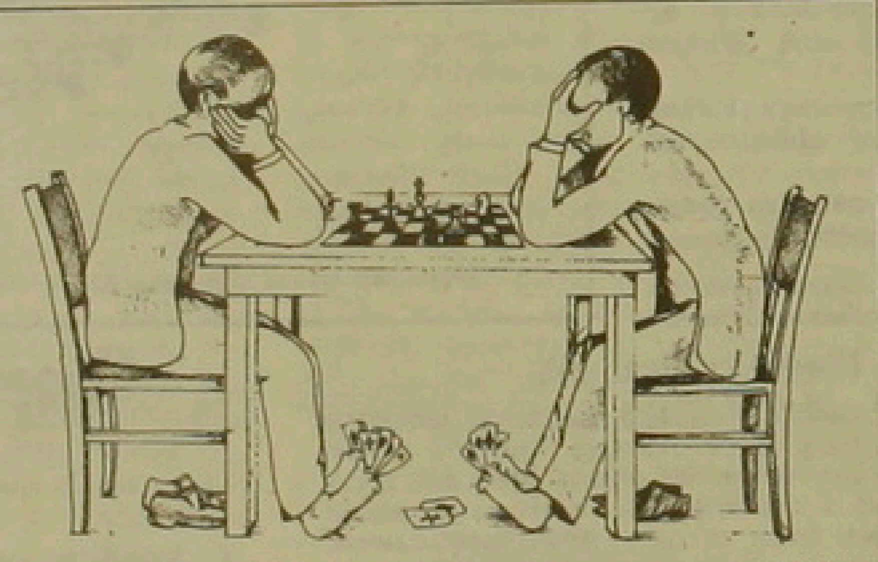
Քաղաքականություն...
Ծաղրանկարը՝ Սոֆյա ԹՈՐՈՍՅԱՆԻ

Շեւարդնաձե–Գորբաչով. չկայացած համաձայնություն

«Իզ»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում Է. Շեւարդնաձեն հաստատեց, որ Մ. Գորբաչովը չէր խորհրդակցել իր հետ ԽՍՀՄ արտաքին գործերի նոր նախարար նշանակելու կապակցությամբ: Նա բնութագրեց Բորիսին որպես փորձառու, կիրթ, շնորհալի մարդ: *«Սակայն,– նշեց նա,– հիմա շատ ծանր ժամանակներ են եւ ընտրություն անելը չափազանց դժվար է»:* Է. Շեւարդնաձեն նշեց, որ արտաքին գործերի նախարարության կոլեկտիվը գտնվում է ծանր իրավիճակում: Նա կոչ արեց ըմբռնողությամբ մոտենալ առանձին դիվանագետների գործողություններին պետական հեղաշրջման ժամանակ: Մասնավորապես, Շվեդիայում ԽՍՀՄ դեսպան Ուսպենսկուն, որին «Իզվեստիա» թերթը մեղադրել էր ԱԴՊԿ-ի հրամանագրերի նոտանդում կատարման մեջ, Է. Շեւարդնաձեն բնութագրեց որպես շնորհալի եւ տաղանդավոր երիտասարդի, որ միջազգային ասպարեզ դուրս եկավ վերակառուցման տարիներին: Նա կասկած հայտնեց, թե ԽՍՀՄ արտաքին գործերի նախկին նախարար Ա. Բեսմերտնիխը «դավաճանեց» եւ հույս հայտնեց, որ ժամանակի ընթացքում շատ բան պարզ կդառնա:

Էդուարդ Շեւարդնաձեն «Իզ»-ի թղթակից Իգոր Պորշնեւին հաղորդեց հետեւյալը. չորեքշաբթի ինքը զրույց է ունեցել նախագահ Գորբաչովի հետ, որն իրեն տեղյակ է պահել Անվտանգության խորհուրդ ստեղծելու անհրաժեշտության վերաբերյալ հանրապետությունների հետ հաստատված պայմանավորվածության մասին: Նախագահը նշել է, որ դա կլինի կարեւոր հաստատություն, որի մեջ կմտնեն հանրապետությունների առաջին ղեկավարները, Մոսկվայի եւ Լենինգրադի քաղաքագլուխները, Անվտանգության խորհրդի նախկին կազմի որոշ անդամներ, մասնավորապես Վադիմ Բակատինը եւ Եվգենի Պրիմակովը, ինչպես նաեւ Ալեքսանդր Յակովլեւը եւ մի շարք ուրիշ քաղաքական գործիչներ: Մ. Գորբաչովը առաջարկել է Է. Շեւարդնաձեին համաձայնվել եւ մտնել Անվտանգության խորհրդի նոր կազմի մեջ:

Է. Շեւարդնաձեի խոսքերով, իրեն համար այդ առաջարկը եղել էր անսպասելի եւ ոչ այնքան հասկանալի: Նախագահի հետ զրույցի ժամանակ ինքը նշել է դրա լրջությունը:

Անվտանգության խորհրդի եւ նրա անդամների պարտականություններն ու իրավունքները դեռ պարզ չեն: Այդ ամենը խորհելու եւ ուսումնասիրելու պահանջ ունի: Շեւարդնաձեն նշել է, որ պատրաստ չէ քննարկել այդ հարցը հեռախոսով: Նախագահը համաձայնվել եւ առաջարկել է հանդիպել:

Հինգշաբթի Մ. Գորբաչովը կրկին զանգահարել է Շեւարդնաձեին եւ խնդրել հանդիպել: Սակայն այն պատճառով, որ նստաշրջանն արդեն բացվում էր, զրույցը չկայացավ. Է. Շեւարդնաձեն վերադարձավ Արտաքին քաղաքական միություն եւ միայն հետո իմացավ, որ իր ազգանունը հիշատակվում էր նախագահի կողմից առաջարկված ցուցակում: *«Դա ինձ զարմացրեց»,–* նշեց Է. Շեւարդնաձեն: Նա ասաց, որ հավանաբար կհամաձայնվեր նախագահի առաջարկությանը, եթե տեղի ունենար նրանց անձնական հանդիպումը եւ ինքը համոզված լիներ, որ իր անդամությունը Անվտանգության խորհրդում անհրաժեշտ է:

Է. Շեւարդնաձեն ընդունեց, որ նախագահի առաջարկությունը վկայում է նրա վստահության մասին: *«Սակայն,– նշեց նա,– ես պետք է ունենամ ձայնի իրավունք, երբ լուծվում է իմ անձնական հարցը»:* Այսպիսով, վերջացրեց նա, պատգամավորները ճիշտ արեցին, երբ հանեցին այդ հարցը քննարկումից: ■

Մութալիբովը հայտարարում է, թե ինքը չի աջակցել ԱԴՊԿ-ին

Ադրբեջանի նախագահ Այազ Մութալիբովը հայտարարեց, որ հեղաշրջման օրերին ԱԴՊԿ-ի գործունեության նկատմամբ արտահայտած իր դիրքորոշումը չի տարբերվում մի շարք հանրապետությունների, մասնավորապես Հայաստանի, ղեկավարների դիրքորոշումից:

Օգոստոսի 29-ին ելույթ ունենալով Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի արտակարգ նստաշրջանում, նա նշեց, որ ԱԴՊԿ-ի ոչ մի պահանջ չի կենսագործվել Ադրբեջանում: Մինչդեռ, ասաց Ադրբեջանի նախագահը, ինքը չէր կարող չաջակցել ապօրինի զինված ստորաբաժանումների զինաթափման մասին ԱԴՊԿ-ի որոշմանը:

Ա. Մութալիբովը կենտրոնի դիրքորոշումը Ադրբեջանի նկատմամբ Լեռնային Ղարաբաղում տեղի ունեցող բախումների առիթով, հակասական գնահատեց, իսկ հայ-ադրբեջանական ընդհարումների ծավալման մեջ Միխայիլ Գորբաչովի դերը՝ բողոքելություն:

Այազ Մութալիբովը հայտարարեց ԽՄԿԿ Կենտկոմի քաղբյուրոյի անդամի եւ Ադրբեջանի կոմկուսի կենտրոնական կոմիտեի առաջին քարտուղարի լիազորություններից հրաժարվելու մասին: ■

Ադրբեջանում քննում են զորքերի իրավական կարգավիճակը

Ադրբեջանի նախագահի հրամանագրով ստեղծվել է հատուկ հանձնաժողով՝ Ադրբեջանի տարածքում տեղակայված ԽՍՀՄ պաշտպանության նախարարության, ՆԳՆ-ի եւ ՊԱԿ-ի զորքերի ու ռազմական օբյեկտների իրավական կարգավիճակը որոշելու համար: ■

Արեւմտյան դեսպանները պաշարում են Վոլսկուն

Վերջին երկու օրը ԽՍՀՄ գիտարտադրական միության նախագահ Արկադի Վոլսկին, որը նշանակվել է ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության օպերատիվ ղեկավարման կոմիտեի ղեկավարի տեղակալ, մի շարք հանդիպումներ անցկացրեց արեւմտյան երկրների գործարար շրջանակների ներկայացուցիչների եւ դիվանագիտական միսիաների ղեկավարների հետ: Զրույցների ընթացքում քննարկվում էր ԽՍՀՄ-ի այժմյան իրավիճակը եւ նոր պայմաններում տնտեսական համագործակցության հնարավորությունները:

Վոլսկին կոչ արեց վերացնել խռովության ժամանակ մտցված ԽՍՀՄ-ի հետ տնտեսական կապեր հաստատելու սահմանափակումները, ինչպես նաեւ ընդլայնել համագործակցությունը՝ խռովության հետեւանքները վերացնելու եւ տեղի ունեցած վերափոխումները ամրապնդելու նպատակով:

Արեւմտյան երկրների ներկայացուցիչները մտահոգություն էին հայտնում ԽՍՀՄ-ում կենտրոնախույս միտումների առիթով, որոնք կարող են ԽՍՀՄ-ը վերածել միջուկային զենք ունեցող մի քանի պետությունների:

Վոլսկին հավաստիացրեց, որ ճանաչում է ԽՍՀՄ պաշտպանության նոր նախարար մարշալ Շապոշնիկովին որպես չափազանց ազնիվ եւ կիրթ մարդու:

Վոլսկու հանդիպումները դիվանագիտական ներկայացուցիչների հետ կշարունակվեն: Ստացված տեղեկությունների համաձայն, կիրակի օրը երեկոյան Արկադի Վոլսկին կհանդիպի Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Ջոն Մեյջորի հետ: ■

Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը չի հավատում Գորբաչովին

Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը հայտարարեց, որ չի հավատում ԽՍՀՄ նախագահ Գորբաչովին, որը ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նստաշրջանում խոսում էր որոշ հանրապետությունների անկախություն շնորհելու հավանականության մասին:

Վրացական հեռուստատեսությանը տված հարցազրույցում Լ. Տեր-Պետրոսյանն ասաց, թե նոր պայմաններում Հայաստանը հազիվ թե ստորագրի Միութենական պայմանագիրը:

Վրաստանը քուրդ փախստականներին

Թուրքիայի տարածքում գտնվող Իրաքի քուրդ փախստականներին ուղղված Վրաստանի մարդասիրական օգնությունը հասել է հասցեատերերին: Այդ մասին «ԻՖ»-ի թղթակցին հաղորդեց Ռուսթավիի համավրացական ընկերության «Ռոնահի» քրդական միության պատասխանատու քարտուղար Մերաբ Շամոյեւը:

«Կարմիր խաչ» հանրապետական ընկերության նախաձեռնությամբ ցուցաբերված մարդասիրական օգնության մեջ էին մտնում 140 հազար ռուբլու սննդամթերք եւ դեղորայք: ■

Այազ Մութալիբովը նախազգուշացնում է

Ադրբեջանի նախագահ Ա. Մութալիբովը հայտարարեց, թե չի կարելի հանել խորհրդային բանակի զորքերը հայ-ադրբեջանական ընդհարումների շրջանից:

Հինգշաբթի ելույթ ունենալով ռուսաստանյան հեռուստատեսությամբ, նա ասաց, որ այդպիսի քայլը անմիջապես կհանգեցնի բախումների ծավալմանը: Ա. Մութալիբովը նշեց, որ եթե զորքերը այնուամենայնիվ ԼՂԻՄ-ից հանվեն, ապա նա, որպես Ադրբեջանի նախագահ, կմտցնի արտակարգ դրություն, կզորակոչի պահեստայիններին, կհայտարարի ռազմական ստորաբաժանումների ստեղծման մասին: ■

Ուղղում

«Ազգ» թերթի նախորդ՝ օգոստոսի 28-ի համարում, 1-ին էջում, «ՀՀՇ-ն նախագահ է առաջադրում Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին» հաղորդման մեջ Վ. Սիրադեղյանի խոսքը խմբագրության աշխատակիցների անփութության պատճառով խեղաթյուրվել է: «Ըստ նրա, առաջնայինը պետք է լինի ազգային պետական գաղափարախոսության քաղաքականությունը եւ անժամկետ հողային պահանջատիրությունը» կարդալ «...ազգային պետական գաղափարախոսության քաղաքականությունը, ոչ թե անժամկետ հողային պահանջատիրությունը»:

Լուրերը՝ Interfax-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Պատվեր՝ 69149
Macintosh համակարգչային շարուածք՝ Ռ.Ա.Կ. ծանուցման եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի

digitised by A.R.A.R.@